

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Hodnocení vzdělávací činnosti vysokých škol zaměřené na vzdělávání
studentů se speciálními potřebami

Evaluation of the academic educational system focusing on education of
students with special needs

Bc. Nikola Toupalová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Marie Šafránková, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Hodnocení vzdělávací činnosti vysokých škol zaměřené na vzdělávání studentů se speciálními potřebami vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. dubna 2018

.....

podpis

Mé poděkování patří především Doc. PhDr. Janě Marii Šafránkové, CSc. za odborné vedení práce, ochotu, trpělivost a cenné připomínky, které mi v průběhu této diplomové práce poskytovala.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na problematiku edukace a rozvoje studentů se speciálními potřebami v terciárním vzdělávání. Cílem diplomové práce je analyzovat dokumenty vztahující se ke vzdělávání osob se speciálními potřebami a komparovat nastavení systému podpory na jednotlivých vysokých školách. Práce vychází nejen z poznatků odborné literatury, a to jak světové, tak domácí, ale také z šetření provedeného na vybraných vysokých školách. Výzkumná část zahrnuje obsahovou analýzu, která systematicky popisuje obsahy dokumentů týkajících se vzdělávání studentů se speciálními potřebami a komparuje nastavení systému podpory na vybraných vysokých školách, které je doplněno o rozhovory s vedoucími pracovníky poradenských center.

KLÍČOVÁ SLOVA

Evaluace, management školy, terciární vzdělávání, handicap, inkluze.

ABSTRACT

Diploma thesis deals with education and development of students with special educational needs in tertiary education. The aim of the thesis is to analyze documents that are related to education of people with special needs and to compare a supporting system setting at individual universities. The thesis is based not only on professional literature knowledge, both world and Czech, but also on a research that has been done at chosen universities. The research part includes content analysis, which systematically describes contents of special education documents, and compares the supporting system setting at selected universities, which is extended by interviews with the head workers of consulting centers.

KEYWORDS

Evaluation, school management, tertiary education, handicap, inclusion.

Obsah

Úvod	7
1 Problematika edukace a rozvoje osob s handicapem	8
1.1 Problematika edukace a rozvoje osob se somatickým znevýhodněním	9
1.1.1 Tělesné postižení	9
1.1.2 Zdravotní znevýhodnění	10
1.2 Problematika edukace a rozvoje osob s mentálním postižením	11
1.3 Problematika edukace a rozvoje osob s vybranými poruchami psychického vývoje	11
1.3.1 Specifické poruchy školních dovedností (SPU)	11
1.3.2 Pervazivní vývojové poruchy	13
1.4 Inkluzivní vzdělávání	13
2 Evaluace ve vzdělávání	17
2.1 Pojem evaluace	17
2.2 Druhy evaluace	18
2.3 Úrovně evaluačních procesů	19
2.4 Nástroje evaluace	20
2.5 Evaluace versus hodnocení	23
3 Strategické a koncepční dokumenty MŠMT upravující vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami	24
3.1 Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách	27
3.2 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)	28
3.3 Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných	29

4	Obsahová analýza dokumentů upravujících vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách	30
4.1	Analýza dokumentů	30
4.2	Rozhovory s vedoucími pracovníky	71
4.3	Shrnutí vyplývající z obsahové analýzy	84
5	Závěr	86
6	Seznam použitých informačních zdrojů	90

Úvod

Hlavním tématem této práce je zjištění přístupnosti vysokoškolského vzdělání pro studenty se speciálními potřebami a jejich šance na plnohodnotnou integraci do akademického prostředí a následného úspěšného absolvování studia na vysoké škole.

Cílem diplomové práce je analyzovat dokumenty vztahující se ke vzdělávání osob se speciálními potřebami a komparovat nastavení systému podpory na jednotlivých vysokých školách. Výzkumné otázky, na které se šetření snaží nalézt odpovědi:

1. Jakými dokumenty se řídí vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vysokých školách?
2. Jak je nastaven systém podpory studentů se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách?
3. Sleduje se úspěšnost absolvování studia na vysokých školách studentů se speciálními potřebami?

Záměrem práce je pomocí obsahové analýzy vytvořit přehled všech dokumentů týkajících se vzdělávání osob se speciálními potřebami na vysokých školách a následně porovnat jednotlivé přístupy na vybraných vysokých školách. V teoretické části bude definována problematika edukace a rozvoje osob se speciálními potřebami, popis jednotlivých znevýhodnění a postižení, dále bude definován pojem evaluace ve vzdělávání a klíčové strategické a koncepční dokumenty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy upravující vzdělávání dětí, žáků a studentů (nejen) se speciálními potřebami.

Praktická část diplomové práce bude vycházet z dokumentů upravujících vzdělávání studentů se speciálními potřebami na deseti vybraných veřejných školách, přičemž cíle výzkumu jsou stanoveny tak, aby byly reálné, dosažitelné a měřitelné a jsou pro ně stanovena jasná kritéria. Jako měřicí nástroj pro zmapování současného přístupu ke studentům se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách budou sloužit rozhovory s vedoucími pracovníky pěti poradenských center.

Předem byl stanoven časový harmonogram zpracování diplomové práce, ve kterém je uveden časový plán provádění rozhovorů, zpracování sebraných dat a jejich následné vyhodnocení.

1 Problematika edukace a rozvoje osob s handicapem

Vznik a existence zdravotního postižení zasahuje prakticky do všech stěžejních životních oblastí člověka. V souvislosti se všemi sociálními důsledky, které sebou existence zdravotních postižení nese, je potřeba vytvořit osobám s handicapem takové podmínky, které jim umožní integrovat se do majoritní společnosti se zachováním či obnovením všech jejich přirozených sociálních rolí.

Dle Šámalové (2016, s. 9) vzdělávání představuje jednu z nejvýznamnějších hodnot pro jedince i celou společnost. Slouží jako předpoklad pro aktivní ekonomickou činnost jedince a také jeho následné uplatnění na trhu práce a je tedy zásadní podmínkou při socializaci člověka.

Problematikou edukace a rozvoje osob s handicapem se zabývá speciální pedagogika. Její funkce spočívá ve výchově, vyučování a rozvoji jedinců, kteří mají speciální edukační potřeby a kteří pro svůj rozvoj potřebují speciální přístup a péči v průběhu jejich celého života.

„Speciální pedagogiku můžeme definovat jako vědní obor, který se zabývá zákonitostmi výchovy a vzdělávání a rozvojem jedinců, kteří jsou znevýhodněni vůči většinové populaci v oblasti fyzické, psychické nebo sociální a mají speciální výchovně vzdělávací potřeby.“ (Fischer; Škoda, 2008, s. 14)

V současné době se speciální pedagogika snaží o humanizaci a integraci osob se speciálními potřebami do běžného prostředí. S tímto trendem souvisí ekonomické, materiální, psychosociální podmínky a jejich vytváření. Objevuje se zde tendence vytváření speciálních pracovních příležitostí a vyšší nabídka a kvalita sociálních a poradenských služeb.

„Podle odhadů OSN (statistiky WHO) je dnes na světě přes 500 milionů zdravotně postižených a jejich počet stále vzrůstá. Asi 80 % z nich žije v zemědělských oblastech rozvojových zemí a 70 % z celkového počtu má buď omezený přístup ke službám, které potřebuje, nebo jej nemá vůbec. Ve většině zemí nejméně jedna osoba z deseti je postižena mentální, fyzickou nebo smyslovou poruchou.“ (Vysokajová, 2000, s. 13)

Integrace osob s handicapem či zdravotním znevýhodněním do většinové společnosti je procesem, ve kterém se obě strany snaží o vzájemné přiblížení a pochopení. Měla by tedy růst vzájemná sounáležitost a pospolitost.

Dle Jucovičové a Žáčkové (1997) je potřeba mít na paměti také individuální přístup k hodnocení dětí se specifickými poruchami učení – vysvětlit ostatním dětem odlišný přístup k hodnocení a zdůraznit jim, že postižené dítě nesmí být terčem posměchu a že potřebuje pomáhat i od nich samotných. Děti se speciálními potřebami musí mít možnost prožít pocit úspěšnosti, chvály a sdílení byť jen malých pokroků. U dětí se specifickými potřebami musíme hodnotit jen to, co dítě stihlo vypracovat, dát mu k dispozici pomůcky, které mu budou pomáhat překonávat veškeré překážky způsobené jeho specifickou poruchou. Také je potřeba seznámit i ostatní učitele se specifickými poruchami žáka a metodami jeho hodnocení.

1.1 Problematika edukace a rozvoje osob se somatickým znevýhodněním

Výchovou a vzděláváním osob s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním se zabývá somatopedie (vědní obor speciální pedagogiky).

1.1.1 Tělesné postižení

*„Výchova a vzdělávání osob s tělesným postižením je nezastupitelnou **součástí komprehenzivní rehabilitační péče**, spolu s rehabilitací léčebnou, pracovní a sociální.“*
(Fischer; Škoda, 2008, s. 58)

Tělesně postižené osoby jsou ve vzdělávacím procesu označovány jako studenti se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž ve většině případů nelze hovořit o snížení mentálních schopností a je k tomu tak i potřeba přistupovat.

Podle vyhlášky MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ze dne 21. ledna 2016 probíhá vzdělávání žáků s tělesným postižením prostřednictvím:

- **individuálního vzdělávacího plánu**, který je zpracováván na základě doporučení školského poradenského zařízení a žádosti zletilého žáka nebo jeho zákonného zástupce,
- **asistenta pedagoga**, který poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- **speciální školy** (na doporučení školského poradenského zařízení).

Dle Fischera a Škody (2008, s. 61 – 66) zahrnuje plná integrace žáků s tělesným postižením do běžného školního prostředí řadu podmínek, jako jsou připravenost dítěte, připravenost rodiny, připravenost učitelů, připravenost školy, speciální pomůcky, využití výpočetní techniky a v neposlední řadě také komunikativní dovednosti - nezbytnými podmínkami jsou tedy bezbariérový přístup, vybavení školy kompenzačními a rehabilitačními pomůckami, odborná kvalifikace pedagogických pracovníků a spolupráce s příslušným speciálně pedagogickým centrem.

1.1.2 Zdravotní znevýhodnění

„Jako zdravotní znevýhodnění je chápáno zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.“ (Fischer; Škoda, 2008, s. 73)

Mezi nejvýznamnější edukační důsledky patří skupina chronických onemocnění, u kterých je možné zmírňovat příznaky, zpomalit jejich průběh, ale nejsou zcela vyléčitelná. Tato onemocnění postihují všechny věkové kategorie a bývají provázena poruchami nervové činnosti, jako jsou nechutenství, nespavost, únava či nutkavé jednání až hysterie. Některá chronická onemocnění mohou vést k poruchám chování.

Dle Fischera a Škody (2008, s. 74) patří mezi chronická onemocnění, která nejčastěji způsobují zdravotní znevýhodnění osob zejména kardiovaskulární poruchy, onemocnění respirační soustavy, poruchy imunitního systému, kožní onemocnění, metabolické poruchy, onkologická onemocnění, záchvatová onemocnění a poruchy psychiky a chování.

1.2 Problematika edukace a rozvoje osob s mentálním postižením

Edukace a rozvoj osob s mentálním postižením je celoživotní proces, který lze realizovat přímo v rodinném prostředí, ve vzdělávacích zařízeních či v ústavních zařízeních sociální péče.

„Mentální retardace je vrozený defekt v oblasti rozumových schopností. Projevuje se mimo jiné nedostatečným rozvojem myšlení a řeči, omezenou schopností učení a obtížnější adaptací na běžné životní podmínky. Jedná se o postižení trvalé, které nelze zásadním způsobem změnit.“ (Fischer; Škoda, 2008, s. 105)

1.3 Problematika edukace a rozvoje osob s vybranými poruchami psychického vývoje

1.3.1 Specifické poruchy školních dovedností (SPU)

Jako specifické vývojové poruchy školních dovedností jsou souhrnně označeny poruchy učení v kapitole F 81 Mezinárodní klasifikace nemocí WHO. Dle WHO jsou to *„takové poruchy, kde normální způsob získávání dovedností je porušen od časně fáze vývoje. Postižení není prostým následkem nedostatku příležitosti k učení ani pouhým následkem mentální retardace a ani není způsobeno žádným získaným poraněním či onemocněním mozku.“*

Mezi specifické vývojové poruchy školních dovedností WHO řadí:

- F81.0 Specifická porucha čtení

Hlavní vlastností této poruchy je specifické a zřetelné poškození ve vývoji schopnosti číst, jež není způsobena mentálním věkem, problémy s ostroostí zraku nebo nedostačující výukou. Se specifickými poruchami čtení jsou často spojeny potíže s psaním, které často zůstávají až do dospívání, i když je dosaženo určitého pokroku ve čtení. V období školní docházky jsou často přidruženy poruchy chování a emocí.

- F81.1 Specifická porucha psaní a výslovnosti

Hlavním rysem této poruchy je specifické a zřetelné poškození vývoje dovednosti psát, aniž by byla přítomna nějaká specifická porucha čtení, jež není způsobena nízkým

mentálnímu věku, špatnému vidění čteného textu, nebo nedostačující výuce. Porušena je schopnost výslovnosti i schopnost např. správně vypisovat slova.

- F81.2 Specifická porucha počítání

Tato porucha není způsobená mentální retardací nebo nedostačující výukou. Porucha spočívá především v neschopnosti běžného počítání, sčítání, odčítání, násobení a dělení.

- F81.3 Smíšená porucha školních dovedností

Smíšená porucha školních dovedností je nepřesně určená zbytková položka poruch, kde je výrazně postiženo jak počítání, tak čtení nebo psaní. Tato porucha není vysvětlitelná pouze celkovou mentální retardací nebo nedostačující výukou. Může být užita pro poruchy, které splňují kritéria jak pro F81.0, tak pro F81.1 nebo F81.2.

- F81.8 Jiná vývojová porucha školních dovedností

Vývojová porucha expresivního psaní.

- F81.9 Vývojová porucha školních dovedností, nespecifikovaná

Neschopnost získávání znalostí.

Dle Matějčka (1995, s. 24) jsou poruchy učení „*souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání, přičemž se předpokládá dysfunkce centrální nervové soustavy.*“

Příčiny vzniku a rozvoje poruch učení jsou děleny do čtyř základních skupin:

- lehká mozková dysfunkce (LMD) – lehké poškození mozku v prenatálním, perinatálním či postnatálním období (cca u 50 % jedinců se SPU),
- dědičné onemocnění (cca u 20 % jedinců se SPU),
- kombinace LMD a dědičného onemocnění (cca u 15 % jedinců se SPU),
- neurotické nebo nejasné onemocnění (cca u 15 % jedinců se SPU).

Handicap je funkcí vztahu mezi zdravotně postiženými a jejich okolím. Stává se zřejmým v případech, kdy dochází ke střetu s kulturními, fyzickými nebo sociálními bariérami, které postiženým brání účastnit se normálního života společnosti na stejné

úrovni jako ostatní. Handicap se nemusí vždy projevit. Záleží na kulturních a společenských normách, které dotyčnou osobu obklopují, neboť handicap je v podstatě nesoulad mezi stavem nebo výkonem člověka a tím, co od něho očekává společenství, do něhož patří.“ (Vysokajová, 2000, s. 24)

1.3.2 Pervazivní vývojové poruchy

„Pervazivní vývojové poruchy závažným a komplexním způsobem poškozují psychický vývoj jedince. Omezují možnosti vzdělávání a značně stěžují společenskou seberealizaci, normální zařazení do společnosti.“ (Fischer; Škoda, 2008, s. 126)

Mezi nejčastější pervazivní poruchy dětského vývoje patří dětský autismus, který postihuje zejména chlapce. Pro tuto poruchu je charakteristická nedostatečná emoční inteligence a nepřizpůsobení se sociálním interakcím.

Mezi další pervazivní poruchu patří také Aspergerův syndrom, který se opět vyskytuje převážně u chlapců. Vyznačuje se stejně jako autismus, ale není zde narušen vývoj řeči a kognitivních funkcí.

Rettův syndrom je další z pervazivních poruch, který postihuje pouze dívky. Během vývoje se dostaví ztráta manuálních a verbálních dovedností, opoždí se vývoj řeči a dochází k motorické deteriorizaci. Rettův syndrom odpovídá obrazu těžké mentální retardace.

Edukace a rozvoj osob s pervazivními poruchami je náročný a zdoluhavý proces. K osobám s tímto druhem postižení je potřeba přistupovat individuálně – zvolit takový typ systému komunikace, který vyhovuje oběma stranám, vytvořit vhodné místo a strukturovat prostředí a v neposlední řadě sestavit výchovně vzdělávací plán, který bude odpovídat schopnostem jedince.

1.4 Inkluzivní vzdělávání

Školský zákon zajišťuje dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami nárok na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem.

*„Školský zákon dává přednost integrovanému vzdělávání, pokud se však smyslově nebo tělesně postižení žáci nemohou vzdělávat s ostatními, poskytují jim výchovu a vzdělávání speciální školy. Tento přístup lze stručně vyjádřit tezí: Vzdělávejme zdravotně postižené děti v běžných školách, pokud je to **možné**, ve speciálních pouze pokud je to **nutné**.“* (Vysokajová, 2000, s. 105)

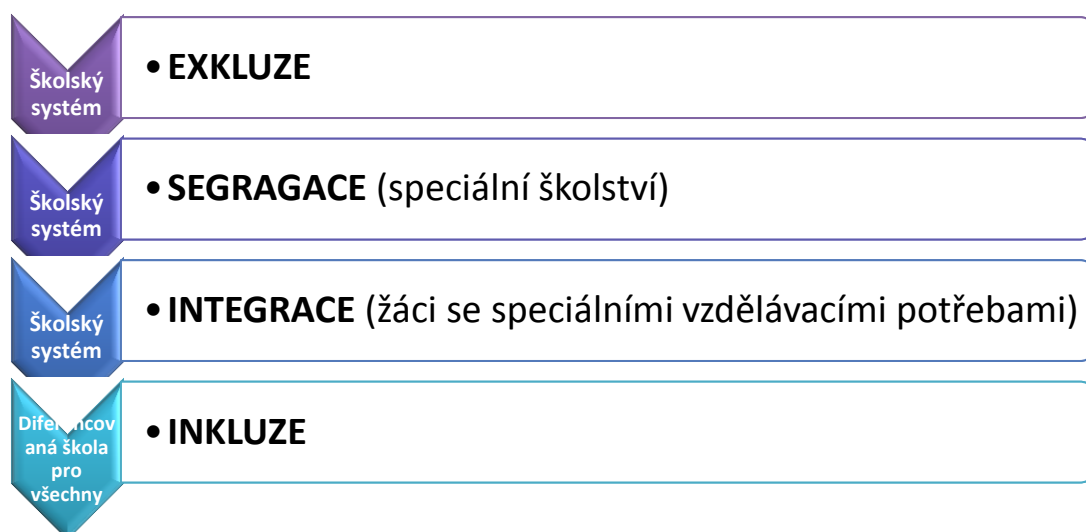
Vyhláška MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ze dne 21. ledna 2016 definuje následující podpůrná opatření, na která mají děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami nárok:

- asistent pedagoga,
- poskytování pedagogicko-psychologických služeb,
- speciální vyučovací metody, formy a postupy,
- speciální učebnice a didaktické materiály,
- rehabilitační a kompenzační pomůcky,
- individuální vzdělávací plán.

Dle Kocurové (2002) integrace handicapovaných jedinců představuje přirozenou součást nových paradigmat především ve speciální pedagogice, která dlouhá léta hledala a budovala systém speciální péče a která nyní místo segregace dětí se speciálními potřebami směřovala k jejich inkluzi a integraci.

Kocurová také uvádí, že inkluzi a integraci je potřeba rozlišovat – zatímco integrace se zaměřuje na potřeby jedince s handicapem, inkluze se zaměřuje na potřeby všech vzdělávaných, integrace vyhledává expertizy speciálních pracovníků, zatímco inkluze expertizy běžných učitelů, integrace poskytuje speciální intervenci a inkluze se snaží o kvalitní výuky pro všechny zúčastněné, integrace se zaměřuje především na prospěch integrovaného studenta a dílčí změnu prostředí, inkluzivní vzdělávání hledí na prospěch všech studentů a s ním spojenou celkovou změnu školy, integrace se zaměřuje na vzdělávaného studenta s postižením, zatímco inkluze se zaměřuje na skupinu a školu jako celek.

Je nutné podotknout, že integrace a inkluze se vždy budou prolínat. Je ale patrné, že během let integrace prochází velkou změnou a transformace k inkluzi jí prospívá. Integrace je z psychologického hlediska výsledkem procesu učení na sociální, emotivní i kognitivní úrovni. Velmi důležitá je také motivace jedince, neboť se jedná o velkou zátěž nejen pro něj, ale také pro celou rodinu.

Obr. 1: Speciálněpedagogické vývojové fáze (Bürli, 1997)

Naproti tomu Bartoňová a Vítková (2007) uvádějí, že v současné době se pojem inkluze a integrace používají současně a spíše synonymně. „**Inkluze** se užívá ve smyslu nutnosti poukázat na potřebu rozšíření **integrace** a na realizování optimální integrace pro každého žáka se speciálními vzdělávacími potřebami v praxi.“ (Bartoňová; Vítková, 2007, s. 16).

Dle Šámalové (2016) je potřeba zabezpečit speciální vzdělávací potřeby, které jsou primárním zdrojem potenciálního nerovného přístupu osob se zdravotním postižením. To ovšem vyžaduje zvláštní úpravy prostředí a podmínek, ve kterých se vzdělávání uskutečňuje. Na naplňování těchto změn se podílí nejen speciální pedagogičtí pracovníci, ale také sociální pracovníci, psychologové a zástupci ostatních pomáhajících profesí.

Speciální vzdělávací potřeby se vztahují k osobě, která vyžaduje podporu, a k prostředí, které má tuto podporu poskytovat.

Trojan (2014) uvádí, že základním problémem mnohdy bývá změna a její implementace. Je potřeba od začátku počítat s negativními reakcemi pracovníků a případně je o změně informovat, seznámit je s jejími cíli a pracovníky se snažit ke změně motivovat. Jakákoli změna je součástí řízení pedagogického procesu a neobejde se bez relevantních informací o jejím stavu a vývoji, o charakteristice subjektu i objektu, úrovni jejich vzájemné interakce a o podmínkách, průběhu a výsledcích výchovy a vzdělávání.

„Skutečnost, že vzdělávání zdravotně postižených má probíhat pokud možno integrovaně v obecném školském systému, byla už mnohokrát potvrzena ze strany lékařů i pedagogů. Státy by proto měly aplikovat zásadu zajištění stejných příležitostí i ve vztahu k základnímu, střednímu a vysokoškolskému vzdělávání postižených dětí, mládeže a dospělých.“ (Vysokajová, 2000, s. 41)

2 Evaluace ve vzdělávání

Evaluace se vztahuje na všechny fáze vzdělávacího procesu, včetně všech oblastí celého vzdělávacího systému a je jednou z nejdůležitějších oblastí ve vzdělávacím a řídicím procesu škol.

Jedním z nejdůležitějších cílů evaluace je přinášet zpětnou vazbu, zvýšit kvalitu posuzované intervence, posílit její efektivitu a definovat podklady, na jejichž základě je možné rozhodnout se, jakým směrem se dále ubírat.

Evaluace ve vzdělávání je dle Průchy (1996) obvykle chápána jako systematické zkoumání kvality, které umožňuje usuzovat o celkové efektivitě studia a o edukativním potenciálu vzdělávacího zařízení. Jejím výsledkem je určení hodnoty a efektivity. Evaluace slouží tedy jako podklad pro určení kvality vzdělávacích procesů, institucí či lektorů.

2.1 Pojem evaluace

*V současné době se termín evaluace stal jedním z nejvíce frekventovaných jak v české, tak v zahraniční pedagogické teorii, v dokumentech vzdělávací politiky, ale i mezi odborníky z praxe. Často se však používá bez vymezení toho, co je obsahem tohoto termínu. Původ termínu je v latině (sloveso valere = být silný, mít platnost, závažnost). Z latiny se toto slovo přeneslo do francouzštiny (évaluer = hodnotit, oceňovat) a odtud bylo převzato do angličtiny a rozšířilo se do mezinárodního užívání. Současný anglický výraz pro **evaluaci** je **evaluation** a znamená obecně určení hodnoty, ocenění.“ (Průcha, 1996, s. 9)*

Evaluace je tedy systematický proces zaměřený na určování a posuzování hodnot a dopadů programů, procesů, institucí, politik, intervencí či služeb a jejich účastníků. Účelem evaluace je tvorba doporučení nebo návrhu na změnu. Systematické shromažďování, analýza a interpretace relevantních dat a informací probíhá při evaluaci podle předem určených kritérií a za účelem dalšího rozhodování při ovlivňování a posilování kvality a efektivity posuzovaných objektů.

„Evaluace je proces systematického shromažďování a analýzy informací podle určitých kritérií za účelem dalšího rozhodování.“ (Rogers; Badham in Bennett, 1994, s. 104)

Dle shrnutí Hendla a Remra (2017) by evaluace měla být:

- analytická (založená na uznávaných postupech),
- systematická (používající zvolené techniky konzistentně, pečlivě plánovaná),
- spolehlivá (používající replikované a kontrolované postupy),
- tematicky zaměřená (obracející pozornost ke klíčovým otázkám intervence),
- zaměřená na uživatele (poskytující užitečné informace zainteresovaným stranám).

„Lze tedy shrnout, že evaluace je typem systematické a kontrolované činnosti, která napomáhá při rozhodování. Kromě podpory rozhodovacího procesu, evaluace pomáhá stanovit zodpovědnost (accountability); umožňuje identifikovat příklady dobré praxe a je nástrojem soustavné reflexe vykonávaných činností a získávání zpětné vazby o probíhajících činnostech.“ (Hendl; Remr, 2017, s. 274)

2.2 Druhy evaluace

Evaluace lze dělit na několik různých typů, které se rozlišují z hlediska toho, kdo evaluaci provádí, tedy na evaluaci externí (vnější) a interní (vnitřní). Externí evaluace je prováděna lidmi, kteří nejsou součástí školy, často pracovníky České školní inspekce, případně dalších organizací. Pojem interní (vnitřní) hodnocení lze nahradit pojmem autoevaluace.

„Autoevaluace školy může začínat jako „dialog“ učitelů, žáků, rodičů. Může začínat jako nezávazná reflektivní „hra“. Měla by však končit jako dialogická hra s jasně danými pravidly, jejichž respektování umožní získávat relevantní a reálné informace a navrhovat relevantní a reálné kroky změny, které se v důsledku podaří uskutečnit“ (Seberová, Malčík, 2009, s. 91).

Evaluaci lze také dělit z hlediska jejího účelu na evaluaci sumativní a formativní. Sumativní evaluace je hodnocením souhrnným, finálním a poskytuje zpětnou vazbu. Formativní hodnocení je průběžná zpětná vazba, která slouží k tomu, aby se objekt mohl zlepšovat. Tyto dva druhy evaluací se běžně provádějí současně.

Hledisko interpretace výsledků dělí dále evaluaci na normativní a kritériální. Normativní hodnocení souvisí například s rozložením populace (často znázorňované Gaussovou křivkou). Hodnotíme a porovnáváme dané subjekty mezi sebou. Při kritériální evaluaci máme předem stanovená kritéria, která jsou většinou explicitně vyjádřena, a výkon s nimi porovnáváme.

2.3 Úrovně evaluačních procesů

Evaluaci ve školství můžeme z obecného hlediska provádět na čtyřech základních úrovních (Burkard, Eikenbusch, 2000; MacBeath, McGlyn, 2002 in Vašátková, 2011):

- **Mezinárodní úroveň**

Mezinárodní úroveň je prováděna například prostřednictvím různých aktivit v rámci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), která zaštiťuje mezinárodní šetření PISA (Programme for International Student Assessment). Jedná se o monitorování výstupů vzdělávacích systémů na základě srovnávání vzdělávacích výsledků úrovně gramotností patnáctiletých žáků, které probíhá ve tříletých cyklech, přičemž pokaždé je kladen důraz na jednu z uvedených oblastí: čtenářská gramotnost, matematická gramotnost a přírodovědná gramotnost.

- **Národní úroveň**

Národní úroveň představuje získání informací o celém školském systému či jeho jednotlivých částech (příp. regionech) - v České republice odpovídá za sběr a zpracování dat Česká školní inspekce, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy či jednotlivé kraje.

- **Meziúroveň**

Meziúroveň znamená evaluaci jednotlivých škol (je sledováno, jak škola jako celek plní různá očekávání a jak se vyrovnává se všemi vlivy na ni působícími). Škola tedy může být objektem (při evaluaci externí), ale i subjektem evaluace (evaluace interní).

- **Mikroúroveň**

Mikroúroveň se projevuje např. při evaluaci třídy či průběhu vyučování - škálu různého vnímání doplňuje pohled jednotlivých pracovníků, žáků, ale i rodičů na práci školy.

2.4 Nástroje evaluace

Evaluačním nástrojem je metoda nebo technika sběru dat za účelem hodnocení určitého postupu či procesu. Pro získávání informací a dat jsou vhodné nástroje jak kvalitativní, tak kvantitativní, které musí být relevantní a dostatečně objektivní.

Slavíková (2002) udává, že:

- metoda označuje cestu k určitému cíli, obecně určuje postup k získání poznatků, nesporných a porovnatelných výsledků, slouží jako prostředek k poznávání, je širší a komplexnější než technika,
- technika je schopnost nebo dovednost určující způsob, jímž se dobereme k požadovaným výsledkům (udává přesný postup kroků),
- evaluační metoda je charakterizována jako specifický a konkrétně cílený postup,
- evaluační nástroje kvalitativní se zabývají informacemi slovního charakteru, kdy kvalitou rozumíme naplnění požadavků daných předem dohodnutým souborem kritérií a ukazatelů,
- evaluační nástroje kvantitativní se zabývají měřitelnými údaji, čísly, podle přístupu a volby formy dat,
- evaluační nástroje písemné nebo ústní lze rozlišit podle způsobů získávání dat,
- metody strukturované nebo nestrukturované vyžadují přímý nebo nepřímý styk s respondentem.

Dle Brymana (1999) zřejmě jako reakce na jednostranný postoj, který za jediný relevantní výzkum považoval pouze statistické údaje nebo studie hodnotící pouze měřitelné vlastnosti subjektů, často dochází ke kritice kvantitativního přístupu a postupnému prosazování přístupu kvalitativního. Přes časté přeceňování rozdílů mezi kvantitativním a kvalitativním výzkumem a vzájemné obviňování z nevědeckosti se ukazuje, že obě pojetí se mají doplňovat a ne jít proti sobě. Totéž platí o kvantitativních a kvalitativních metodách. Kvantitativně zaměřené metody umožňují určit tzv. tvrdá data - v určitém čase. Kvalitativně zaměřené metody umožňují poznat vzájemnou provázanost a souvislost tzv. měkkých dat, která jsou kvantitativním přístupem obtížně uchopitelná (mezilidské vztahy, personální rozvoj, klima organizace, spokojenost studentů apod.).

Dle Rýdla (1998, s. 39-51) jsou nejčastěji používané evaluační nástroje uvedeny v následujících bodech:

- **Dotazník**

Slouží k získávání informací prostřednictvím otázek konstruovaných dle předem stanovených kritérií a v písemné formě.

- **Diskuze**

Neboli odborná rozprava, vedoucí k objasnění a řešení problémů.

- **Rozhovor**

Slouží jako prostředek při dotazování, který bývá zaznamenáván například na diktafon či mobilní telefon a poté je analyzován. Využívá se nejčastěji v kombinaci s dotazníkem.

- **Anketa**

Anketa zaznamenává pomocí různých médií mínění respondentů o určitých jevech.

- **Hospitace**

Osobní návštěva vyučovací hodiny, ve které probíhá pozorování za účelem poznání stavu a úrovně výchovné a vzdělávací práce.

- **Portfolio**

Soubor různých produktů, které dokumentují práci a vývoj respondentů za určitý časový úsek.

- **Myšlenková mapa**

Myšlenková mapa znázorňuje grafické zaznamenání řešeného problému. Je potřeba zachovat logickou posloupnost ohniska problému.

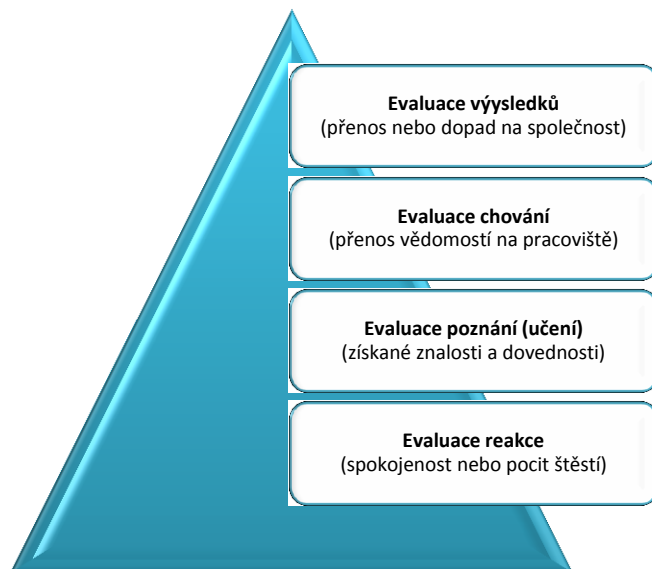
- **Pozorování**

Plánované a záměrné sledování určitých předem stanovených jevů či osob. Dělí se na pozorování laboratorní nebo terénní, přímé a nepřímé, standardizované, polostandardizované a nestandardizované.

- **SWOT analýza**

Analýza silných a slabých stránek v organizaci a vnějších příležitostí a hrozeb, které souvisí s daným subjektem.

Jedním z dalších efektivních nástrojů pro realizaci evaluace je tzv. Kirkpatrickův model evaluace, který vytvořil v 60. letech 20. století Donald L. Kirkpatrick, a který je znázorněn na obrázku č. 1. Prvotně byl tento model navrhnut pro oblast firemního vzdělávání, ale s určitými modifikacemi je využíván ve všech oblastech vzdělávání.

Obr. 2: Kirkpatrickův model evaluace

Kirkpatrickův model evaluace (Kirkpatrick, 2006) identifikuje čtyři úrovně vzdělávacího procesu – **reakce** (zpětná vazba účastníků vzdělávacího procesu, dotazování na jejich spokojenost formou pozorování, dotazníků či rozhovorů); **poznání nebo učení** (zpětná vazba účastníků či lektorů na změnu ve znalostech, dovednostech či postojích, nejčastěji formou písemných testů či ústních zkoušek); **chování** (zpětná vazba, při které je zjišťováno, zda byly získané znalosti či dovednosti přeneseny do praxe) a **výsledky**.

Každá z výše popsaných úrovní poskytuje specifické informace a pouze realizace všech čtyř úrovní evaluace nám zajistí komplexní soubor dat pro vyhodnocení kvality a efektivity konkrétního vzdělávacího procesu či aktivity.

„Vzdělávání vyvolává reakce, které vedou k učení, které vede ke změnám pracovního chování, které vedou k výsledkům v organizační jednotce i celé organizaci.“
(Armstrong, 2002, s. 515)

Evaluační nástroje je potřeba přizpůsobit danému prostředí tak, aby bylo schopné reagovat na veškeré cíle dané organizace.

2.5 Evaluace versus hodnocení

Evaluace a hodnocení jsou dva zdánlivě si podobné termíny, které ale není možné zaměňovat.

Evaluace je systematická a předem plánovaná aktivita, která se řídí předem stanovenými kritérii. Má jasné stanovené cíle, které jsou neustále kontrolovány, analyzovány a řízeny. Evaluaci je potřeba vnímat jako proces, který vede ke zkvalitnění či zefektivnění daného subjektu, organizace, vzdělávacího programu apod.

Hodnocení je termín používaný nejčastěji v souvislosti se školní praxí, je neplánované a nepravidelné. Metody k jeho využití nejsou předem stanoveny a nejsou zde zpravidla stanovena ani kritéria, kterými by se hodnocení mělo řídit. Závěrečný úsudek spočívá v subjektivním dojmu a mínění hodnotitele.

Tab.: 1 Hodnocení versus evaluace (McBride, 1995)

Hodnocení	Evaluace
Kritéria: subjektivní, nemusí být explicitně vymezena; indikátory výkonu nejsou stanoveny a nejsou sdíleny školní komunitou	Kritéria: vymezena explicitně a sdílena; jsou jasné formulovány cíle, indikátory kvality výkonu, hodnotící kritéria
Proces/Plán hodnocení: není jasné stanoven, neplánovaný, nepravidelný, neřízený, nekontrolovaný	Proces/evaluační plán: jasné stanoven podle cílů, strukturovaný s předem danými úkoly a zodpovědnostmi, plánovaný, řízený, kontrolovaný
Metody: nejsou předem stanoveny, nekonzistentní, bez kontroly validity a reliability, nahodilý sběr dat, základem jsou náhodné zkušenosti, analýza dat probíhá bez stanovených kritérií	Metody: jsou jasné určeny zdroje dat, které jsou cíleně sbírány a analyzovány podle daných kritérií, provádí se triangulace metod s kontrolou jejich validity a reliability
Závěry: subjektivní, spočívají na dojmech a míněních, nejsou dokumentovány, nevypracovává se závěrečná zpráva, inovace jsou navrhovány nahodile a bez systematické implementace	Závěry: relativně objektivní, vychází z široké databáze různorodých hledisek, jsou dokumentovány v závěrečné zprávě, jsou navrhovány a systematicky zaváděny inovace

3 Strategické a koncepční dokumenty MŠMT upravující vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami

Vzdělávání je v České republice řízeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Vzdělávání dětí, žáků a studentů je upraveno v následujících strategických a koncepčních dokumentech:

- **Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020**

Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020 navazuje na Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020, která byla vládou přijata dne 12. listopadu 2014 jako usnesení vlády ČR č. 927/2014 a která se znalostí daného prostředí a procesů navrhuje soubor možných intervencí v počátečním vzdělávání na podporu digitálního vzdělávání, které se ukazují být stále více nezbytné.

Digitálním vzděláváním rozumíme zjednodušeně takové vzdělávání, které reaguje na změny ve společnosti související s rozvojem digitálních technologií a jejich využíváním v nejrůznějších oblastech lidských činností. Zahrnuje jak vzdělávání, které účinně využívá digitální technologie na podporu výuky¹ a učení, tak vzdělávání, které rozvíjí digitální gramotnost žáků² a připravuje je na uplatnění ve společnosti a na trhu práce, kde požadavky na znalosti a dovednosti v segmentu informačních technologií stále rostou. Cílem strategie je nastavit podmínky a procesy ve vzdělávání, které toto digitální vzdělávání umožní realizovat. (MŠMT, online)

Tento dokument vzdělávání studentů se speciálními potřebami neupravuje.

- **Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020**

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 - 2020 byl přijat vládou 15. dubna 2015 jako usnesení vlády ČR č. 277/2015 a navazuje na předchozí Dlouhodobý záměr a v souladu se Strategií vzdělávací politiky České republiky do roku 2020.

¹ Strategie digitálního vzdělávání používá jednotný termín „výuka“, kterým jsou v případě předškolního vzdělávání myšleny vzdělávací činnosti.

² Strategie digitálního vzdělávání používá jednotný termín „žáci“. V případě mateřských škol je tím myšleno „dětí“, v případě vyšších odborných škol „studenti“.

Tento dokument hovoří o tom, že je potřeba do budoucna vytvořit prostor pro inkluzivní, stimulující a motivující prostředí k učení v průběhu celého života a k tomu, aby každý si mohl kdykoliv v průběhu svého života vzdělání doplnit, zvýšit či rozšířit. Pro předcházení předčasným odchodům ze vzdělávání je nutné zajistit podporu dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zejména v období přechodů stupňů vzdělávání.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020 se zabývá vzděláváním studentů se speciálními potřebami v sekci G. Rovné příležitosti ve vzdělávání, poradenství, vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Toto opatření slibuje, že: „V návaznosti na změny přístupu k dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami v souvislosti s novelou školského zákona bude zavedeno efektivní posuzování vhodných podpůrných opatření umožňujících překonání či zmírnění důsledků zdravotních, sociálních, kulturních a jiných osobnostních znevýhodnění. Bude vytvořen odpovídající systém podpůrných opatření znevýhodněných dětí, žáků a studentů. Také je třeba vyhledávat mimořádně nadané děti, žáky a studenty a podpořit jejich nadání a umožnit jim rozvinout jejich schopnosti. Pregraduální i další vzdělávání pedagogických pracovníků se zaměří na oblast vzdělávání žáků s potřebou podpůrných opatření.“ (MŠMT, online)

▪ **Strategie vzdělávací politiky 2020**

Strategie vzdělávací politiky 2020 byla dne 9. července 2014 schválena usnesením vlády ČR č. 538 a stala se tak základním kamenem české vzdělávací politiky.

Strategie vzdělávací politiky 2020 stanovuje tři průřezové priority, jako je snižování nerovnosti ve vzdělávání, podpora kvalitní výuky a učitele jako její klíčový předpoklad a odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.

Dokument se v souvislosti se vzděláváním studentů se speciálními potřebami zabývá předčasnými odchody ze vzdělávání, posílením prvků inkluзивity vzdělávacího systému a ustupováním od vyčleňování dětí do specializovaných škol či tříd, zaměřením na osvětu rodičů a společnosti, vzděláváním učitelů, ředitelů a úředníků, a tvorbou systému

specializovaných pedagogických, sociálních a psychologických služeb, které pomohou pedagogům vyrovnat se s péčí o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

K naplnění vize této strategie také napomáhá **Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016 – 2018**, jehož cílem je připravit a podpořit všechny složky systému tak, aby bylo možné realizovat změny, které v souvislosti se vzděláváním žáků se speciálními potřebami přinesla novela zákona č. 541/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Akční plán je rozdělen do pěti strategických cest, které vedou k naplnění vize. (MŠMT, online)

Obr. 3: Strategické cesty vedoucí k naplnění vize (MŠMT, 2015)

- **Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT (pro rok 2018)**

Dle těchto pravidel se postupuje při přerozdělování příspěvků ze státního rozpočtu na vzdělávací a výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost a dotací ze státního rozpočtu na rozvoj veřejným vysokým školám a ubytování a stravování studentů.

Součástí tohoto dokumentu je příloha č. 3 - **Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami**, který upravuje poskytování příspěvků veřejným vysokým školám na podporu financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami v akreditovaných studijních oborech / programech.

Metodický pokyn je rozdělen do čtyř částí:

1. Metodika financování.
2. Kategorie studentů se specifickými potřebami pro účely financování zvýšených nákladů spojených se zajišťováním studia těchto studentů.
3. Kvantifikace zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami pro jednotlivé kategorie studentů (uživatel zraku; uživatel hmatu/hlasu; uživatel mluveného jazyka; uživatel znakového jazyka; s postižením dolních končetin; s postižením horních končetin; se specifickými poruchami učení; s poruchou autistického spektra; s jinými obtížemi³).
4. Metodický standard zajišťování studia studentů se specifickými poruchami.

3.1 Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách nabyl účinnosti dne 22. dubna 1998.

Dne 2. května 2016 vstoupil v platnost zákon č. 137/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Ve výše uvedených zákonech není vzdělávání studentů se speciálními potřebami nikterak upraveno. (MŠMT, online)

³ Student, kterému jiná psychická porucha či obtíže, včetně neautistických neurovývojových poruch, tj. narušených jazykových, řečových a jiných komunikačních schopností, nebo chronické somatické onemocnění objektivně brání standardním způsobem plnit studijní povinnosti.

3.2 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) nabyl účinnosti dne 1. ledna 2005.

Podporu vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami upravuje § 16 školského zákona.

V této části zákon vymezuje pojem dítě, žák a student se speciálními potřebami, vymezuje podpůrná opatření při vzdělávání dítěte, žáka či studenta se speciálními potřebami a dále také upravuje poradenskou pomoc školského poradenského zařízení a způsob její revize.

Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením stanovuje § 42, který říká, že: *„Dítěti s hlubokým mentálním postižením stanoví krajský úřad místně příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte se souhlasem zákonného zástupce dítěte takový způsob vzdělávání, který odpovídá duševním a fyzickým možnostem dítěte, a to na základě doporučujícího posouzení odborného lékaře a školského poradenského zařízení. Krajský úřad zároveň zajistí odpovídající pomoc při vzdělávání dítěte, zejména pomoc pedagogickou a metodickou. Dojde-li ke změně duševních a fyzických možností dítěte, krajský úřad způsob vzdělávání odpovídajícím způsobem upraví.“*

Vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami a autismem stanovuje § 48, který říká, že: *„Žáci se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami a s autismem se mohou vzdělávat v základní škole speciální, a to na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Vzdělávání v základní škole speciální má deset ročníků a člení se na první stupeň a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až šestým ročníkem, druhý stupeň sedmým až desátým ročníkem.“*

§ 48a poté nadále upravuje přípravný stupeň základní školy speciální. (MŠMT, online)

3.3 Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných nabyla účinnosti dne 1. září 2016.

Pod číslem 270/2017 byla pak zveřejněna ve Sbírce zákonů novela vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. září 2017.

Dne 8. prosince 2017 byla ve Sbírce zákonů publikována vyhláška č. 416/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění vyhlášky č. 270/2017 Sb.

MŠMT stanoví podle § 19, § 23 odst. 3 a § 26 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 49/2009 Sb. a zákona č. 82/2015 Sb., (dále jen „zákon“):

Tato vyhláška upravuje pravidla vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků uvedených v § 16 odst. 9 zákona a vzdělávání žáků nadaných.

Při postupech upravených touto vyhláškou se přihlíží ke všem vyjádřením žáka v záležitostech týkajících se jeho vzdělávání s ohledem na jeho věk a stupeň vývoje; o těchto záležitostech se žákovi poskytují dostatečné a vyčerpávající informace pro utvoření názoru. Při postupech upravených touto vyhláškou se dbá, aby byly v souladu se zájmem žáka. Veškerá sdělení upravená touto vyhláškou jsou poskytována žákovi nebo zákonnému zástupci žáka srozumitelným způsobem. (MŠMT, online)

4 Obsahová analýza dokumentů upravujících vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách

Cílem diplomové práce je analyzovat dokumenty vztahující se ke vzdělávání osob se speciálními potřebami a komparovat nastavení systému podpory na jednotlivých vysokých školách.

Obsahová analýza je metoda, kterou lze využít pro rozbor obsahu dokumentů. Hlavním účelem této obsahové analýzy je vyhledávání konkrétních konceptů deklarovaných vybranými vysokými školami vzhledem ke vzdělávání a naplňování potřeb dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami.

Jedná se tedy o kvantitativní výzkum, který byl prováděn v rámci České republiky. Objektem šetření bylo deset veřejných vysokých škol, které byly vybrány na základě objektivizace daného prostředí.

Výzkumné šetření vychází ze tří základních zdrojů – z analýzy koncepčních a strategických dokumentů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, z analýzy dokumentů vztahujících se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách a z analýzy vlastního šetření, která vychází z osobních rozhovorů s vedoucími pracovníky poradenských center pro studenty se speciálními potřebami.

Výzkumné otázky, na které se šetření snaží nalézt odpovědi:

1. Jakými dokumenty se řídí vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vysokých školách?
2. Jak je nastaven systém podpory studentů se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách?
3. Sleduje se úspěšnost absolvování studia na vysoké škole studentů se speciálními potřebami?

4.1 Analýza dokumentů

Opatření, týkající se úpravy vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vybraných školách, mají jednotnou strukturu a všechny vycházejí z výše uvedených strategických a koncepčních dokumentů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Rozsah jednotlivých opatření či metodik se značně liší, obsahově se pohybují v rozmezí 3 - 58 stran.

Většina těchto opatření je dělena do následujících částí:

- Úvod (preamble)
- Cíl a principy
- Student či uchazeč o studium se speciálními potřebami
- Nástroje podpory
- Modifikace přijímacího řízení
- Modifikace studijních podmínek v průběhu studia
- Evidence studentů se specifickými potřebami
- Organizační zajištění systému podpory studentů se speciálními potřebami
- Zápis ke studiu
- Knihovnické a informační služby
- Ubytování a stravování
- Závěrečná ustanovení

Pro obsahovou analýzu této diplomové práce byla sledována tato kritéria:

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se speciálními potřebami“
2. organizační zajištění systému podpory
3. nástroje podpory
4. pravidla průběhu přijímacího řízení
5. studijní podmínky v průběhu studia

UNIVERZITA KARLOVA (UK)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na UK zabývá **Kancelář pro studenty a zaměstnance se speciálními potřebami**. Mezi její hlavní činnosti patří poskytování informačních a poradenských služeb, koordinace a administrace podpůrných služeb, metodická činnost a podpora, pořádání informačních seminářů a vzdělávacích kurzů a řešení individuálních studijních záležitostí studentů se speciálními potřebami. Pracoviště rovněž poskytuje podporu zaměstnancům UK se zdravotním postižením.

Univerzita nabízí široké spektrum podpůrných služeb a opatření, které jsou určeny zejména studentům se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, s pohybovým postižením, se specifickými poruchami učení, s chronickým onemocněním nebo oslabením, s psychickými poruchami, s narušenou komunikační schopností a s kombinovaným postižením. Služby jsou poskytovány všem studentům, kteří prošli tzv. funkční diagnostikou.

Podpora je studentům na Univerzitě poskytována v souladu s Opatřením rektora č. 23/2017 Standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově. (Opatření rektora, UK, online)

- *Opatření rektora 23/2017 Standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student“ se speciálními potřebami

Za studenta či uchazeče o studium se speciálními potřebami je pokládán student či uchazeč o studium, který vzhledem k vrozené nebo získané povaze svého zdravotního stavu vyžaduje modifikaci přijímacího řízení, studijních podmínek a kontrol studia, odstranění fyzických překážek, popř. jiné zvláštní úpravy prostor za účelem úspěšného průběhu studia.

Mezi studenty a uchazeče se speciálními potřebami se řadí studenti se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, s tělesným a pohybovým postižením, se specifickými poruchami učení, s poruchou autistického spektra, s kombinovaným postižením a studenti s jinými obtížemi (s duševními poruchami, s narušenými komunikačními schopnostmi, s chronickými a somatickými onemocněními).

2. organizační zajištění

Podpora studentů se speciálními potřebami je zajišťována různými subjekty podpory ve vzájemné součinnosti. Zabezpečují ji zejména kontaktní osoby pro studenty se speciálními potřebami na příslušných fakultách, Kancelář pro studenty a zaměstnance se speciálními potřebami ISPC RUK (dále jen Kancelář), speciální pracoviště a poradny zaměřené na jednotlivé cílové skupiny studentů, garanti studijních programů, ostatní

odborní pracovníci, pracovníci studijní oddělení příslušných fakult a v neposlední řadě vyučující, ale také studenti a ostatní pracovníci Univerzity.

Kontaktní osoby jsou zodpovědné za stav, realizaci a rozvoj podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na fakultní úrovni. Kontaktní osoba zpracovává plány rozvoje a zabezpečování služeb pro studenty příslušné fakulty a pravidelně je vyhodnocuje. Kontaktní osoba vykonává svoji činnost v úzké spolupráci se studenty a ostatními subjekty. Kontaktní osoba je jmenována děkanem příslušné fakulty.

Kancelář na celouniverzitní úrovni zabezpečuje koordinační, konzultační, informační, evidenční a koncepční činnost, jakož i metodickou podporu v oblasti potřeb studentů a uchazečů o studium se speciálními potřebami a spravuje některé klíčové služby.

Speciální pracoviště jsou zřizována na půdě jednotlivých fakult, příp. rektorátu a jejich služeb využívají studenti všech fakult. Speciální pracoviště nejčastěji poskytují poradenství, individuální výuku, technickou podporu kompenzující důsledky zdravotního postižení a výpůjčky knih a studijních materiálů.

Poradny poskytují speciální, psychologické, kariérové, sociálně-právní a další typy poradenství. Poradny mohou být zřizovány též na úrovni jednotlivých fakult.

3. nástroje podpory

Základními nástroji pro dosažení cílů UK v oblasti podpory studentů se speciálními potřebami je především:

- modifikace přijímacího řízení uchazečů o studium se speciálními potřebami,
- modifikace studijních podmínek a kontrol studia studenta se speciálními potřebami s ohledem na jeho individuální studijní potřeby,
- poskytování klíčových podpůrných služeb, které jsou nezbytné pro řádné studium studentů se speciálními potřebami a jsou poskytovány studentům všech fakult na jednotné úrovni a ve srovnatelné podobě poskytování dalších podpůrných služeb, které jsou poskytovány, organizovány, příp. zajišťovány domovskou fakultou studenta, popř. jinou fakultou dle konkrétní dohody,
- zpřístupňování fyzického prostředí, popř. jiné zvláštní úpravy prostor univerzity,

- vybavování prostor výuky a pracovišť potřebnými technickými a výukovými pomůckami, a jejich zapůjčování studentům, příp. akademickým pracovníkům a zaměstnancům,
- zvyšování informovanosti pracovníků UK v oblasti vzdělávání studentů a uchazečů se speciálními potřebami, a to včetně metodické podpory výuky,
- přijímání, konzultování a případná realizace návrhů studentů, uchazečů o studium a zaměstnanců na zlepšení nástrojů podpory,
- provádění pravidelných vnitřních a vnějších hodnocení kvality realizovaných podpůrných opatření,
- poskytování ostatních forem podpory spadajících do kompetence fakult.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Každý uchazeč o studium musí splnit podmínky stanovené Řádem přijímacího řízení UK, případně další podmínky přijímacího řízení vyhlášené pro příslušný studijní program.

Pokud uchazeč o studium požaduje modifikaci přijímacího řízení, jež by zohlednila praktický funkční dopad jeho zdravotního postižení, podává jako součást přihlášky ke studiu požadavek se specifikací a zdůvodněním požadované úpravy. Jeho součástí je potvrzení zdravotního stavu vyjádřením lékaře nebo jiného odborného pracovníka. Konkrétní formální požadavky stanovují fakulty v podmínkách přijímacího řízení. Po přijetí takové přihlášky studijní oddělení neprodleně informuje kontaktní osobu Kanceláře pro studenty a zaměstnance se speciálními potřebami, která se s uchazečem spojí a zjistí povahu a rozsah specifického nároku a následně ve spolupráci s příslušným proděkanem a garantem studijního programu navrhne modifikaci přijímací zkoušky.

O žádosti rozhoduje děkan/děkanka.

5. studijní podmínky v průběhu studia

V průběhu studia mohou studenti se speciálními potřebami na základě individuálních doporučení vycházejících z posouzení praktického funkčního dopadu

zdravotního postižení na činnosti související se studiem konkrétního programu bezplatně čerpat níže uvedená opatření:

- a) Studenti se zrakovým postižením: Zpřístupnění obsahu výuky a studijní literatury (editovatelné elektronické dokumenty, needitovatelné dokumenty, audiodokumenty); Hmatové dokumenty, hmatová grafika; Asistence při studiu; Využití pomůcek; Individuální výuka (příležitostná/přechodná/soustavná); Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia; Prostorová orientace (intenzivní/příležitostná).
- b) Studenti se sluchovým postižením: Zpřístupnění obsahu výuky a studijní literatury (editovatelné elektronické dokumenty 2. řádu); Tlumočnické a přepisovatelské služby; Zapisovatelské služby; Elektronické videodokumenty; Asistence při studiu; Využití pomůcek; Individuální výuka (příležitostná/přechodná/soustavná); Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia.
- c) Studenti s tělesným a pohybovým postižením: Zpřístupnění obsahu výuky a studijní literatury; Asistence při studiu; Využití pomůcek; Individuální výuka (příležitostná/přechodná/soustavná); Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia; Prostorová orientace.
- d) Studenti se specifickými poruchami učení: Zpřístupnění obsahu výuky a studijní literatury (audiodokumenty, editovatelné elektronické dokumenty 2. řádu); Asistence při studiu; Využití pomůcek; Individuální výuka (příležitostná/přechodná); Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia; Diagnostika.
- e) Studenti s poruchou autistického spektra: Zpřístupnění obsahu výuky a studijní literatury; Asistence při studiu; Využití pomůcek; Individuální výuka (příležitostná/přechodná); Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia; Prostorová orientace.
- f) Studenti s jinými obtížemi: Zpřístupnění obsahu výuky a studijní literatury; Asistence při studiu; Využití pomůcek; Individuální výuka příležitostná; Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia; Prostorová orientace.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE (ČVUT)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na ČVUT zabývá **Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT – ELSA**. Cílem tohoto střediska je poskytovat služby studentům a uchazečům o studium se specifickými potřebami, které vyplývají z jejich zrakového postižení, sluchového postižení, pohybového postižení, specifických poruch autistického spektra a jiných obtíží, jako jsou například psychické poruchy nebo chronického somatického onemocnění.

Středisko rovněž zajišťuje dostupnost technických prostředků zohledňujících typ studentova zdravotního znevýhodnění, včetně možnosti zápůjček vybraných zařízení.

Podpora je studentům na ČVUT poskytována v souladu s Metodickým pokynem č. 1/2016 o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT. (Metodický pokyn, ČVUT, online)

- *Metodický pokyn č. 1/2016 o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student“ se speciálními potřebami

Studentem, resp. uchazečem se specifickými potřebami (dále jen „student se SP“ nebo „uchazeč se SP“) se rozumí osoba se zrakovým, sluchovým nebo pohybovým postižením, dále se specifickou poruchou učení, nebo s poruchou autistického spektra, či s jinými obtížemi, tzn. jinou psychickou poruchou nebo onemocněním včetně neautistických neuro-vývojových poruch, tj. narušených jazykových, řečových a jiných komunikačních schopností, nebo s chronickým somatickým onemocněním, která řádným způsobem deklaruje povahu svého zdravotního nebo jiného postižení či znevýhodnění a zároveň splňuje status studenta nebo uchazeče o studium.

2. organizační zajištění systému podpory

Koordinaci modifikací pro uchazeče se SP a studenty se SP zajišťuje Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ELSA (dále jen „Středisko ELSA“), Bechyňova 3, 166 36 Praha 6 s dalším pracovištěm na adrese ČVUT – Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská, Trojanova 13, 120 00 Praha 2, www.elsa.cvut.cz, stredisko@elsa.cvut.cz. Středisko ELSA je oddělením Odboru pro studium a studentské záležitosti Rektorátu ČVUT.

Děkan (ředitel ústavu) určí osobu (dále „kontaktní osoba“) zodpovědnou za modifikace, které souvisejí s podporou studentů se SP na příslušné fakultě (ústavu). Při realizaci modifikací spolupracuje kontaktní osoba s proděkanem pro studium (koordinátorem pro studijní záležitosti v ústavu) a se Střediskem ELSA.

3. nástroje podpory

Rozsah podpory studentů se SP a uchazečů se SP vyplývá z funkčního dopadu zdravotního nebo jiného postižení a řídí se aktuálně platným Metodickým standardem pro naplňování podmínek pro zabezpečení studia studentů se SP MŠMT (dále jen „Metodický standard MŠMT“), který je součástí Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT.

Středisko ELSA ve smyslu tohoto Metodického pokynu poskytuje konzultační a poradenské služby i pro vyučující a další zaměstnance ČVUT.

Středisko ELSA monitoruje a iniciuje úpravy vedoucí k obecně bezbariérovému prostředí ČVUT tak, aby studium bylo fyzicky dostupné i pro studenty s omezenou schopností pohybu a orientace.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

ČVUT prostřednictvím informací v elektronické verzi přihlášky ke studiu vyzývá uchazeče o studium se SP k deklaraci typu jeho postižení, na jehož podkladě uchazeč sám žádá o úpravu průběhu přijímacích zkoušek a k součinnosti při realizaci příprav upravených přijímacích zkoušek. Nejpozději před začátkem konání přijímací zkoušky je uchazeč povinen odevzdat podepsaný souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů. Pokud uchazeč odmítne tento souhlas podepsat, nebo následně svůj souhlas odvolá, nebude mu přiznáno, nebo mu bude odebráno postavení uchazeče se SP a nebude moci absolvovat modifikované přijímací zkoušky.

Uchazeč se SP je povinen informovat Středisko ELSA o požadavku na úpravu přijímacích zkoušek v dostatečném časovém předstihu, tj. nejpozději 7 dní před termínem přijímací zkoušky, nebo dle konkrétních podmínek příslušné fakulty (ústavu).

Středisko ELSA ve spolupráci s uchazečem se SP po provedené diagnostice a doložení příslušných dokladů vyvíjí v odůvodněném případě činnost vedoucí k úpravě

průběhu přijímacích zkoušek tak, aby byly individuálně respektovány specifické potřeby uchazeče o studium.

Středisko ELSA předává informace o uchazečích se SP a o modifikacích přijímacích zkoušek kontaktním osobám na fakultách (ústavu) a spolupracuje s nimi při realizaci modifikací. Středisko ELSA spolupracuje i s katedrami (ústavy), které zajišťují průběh přijímacích zkoušek.

Přijímací řízení se může ve výjimečných a odůvodněných případech konat i v prostorách Střediska ELSA, a to v případě nutnosti využití speciálních technologií, zajištění modifikace přijímací zkoušky (např. úprava časového limitu) apod., pokud tato modifikace není realizovatelná v prostorách příslušné fakulty (ústavu). K zajištění modifikace přijímacích zkoušek mohou být přizváni i pracovníci Střediska ELSA (např. zajištění dozoru).

5. studijní podmínky v průběhu studia

Student se SP má právo na úpravy průběhu studia, jejichž cílem je naplnění záměrů Metodického standardu MŠMT. Typicky se jedná např. o převod studijních materiálů do elektronické podoby, tlumočení do znakového jazyka, znakovanou češtinu a artikulační tlumočení, přepis výuky a simultánní zápis, studijní a osobní asistenci, prodloužení časového limitu na vypracování testů apod. (dle platného Metodického standardu MŠMT).

Studenti se zrakovým postižením mohou skládat zkoušky např. v Braillově písmu, zvětšeném černotisku, příp. s využitím techniky, přičemž mohou písemný projev realizovat jak manuálně, tak za pomoci příslušného zařízení. Potřebné úpravy provádí Středisko ELSA ve spolupráci s vyučujícím. Veškeré další modifikace u studentů se zrakovým postižením obsahuje Metodický standard MŠMT.

Studenti se sluchovým postižením mají nárok na písemnou formu zadání a prodloužení časového limitu na vypracování písemné práce, dále na zajištění odpovídající vizualizace (např. simultánní vizualizační zápis). Neslyšící studenti mají nárok na tlumočení do znakového jazyka. Veškeré další modifikace u studentů se sluchovým postižením obsahuje Metodický standard MŠMT.

Studenti s pohybovým postižením mají při výuce nárok na osobního asistenta, např. pro manipulaci s předměty osobní potřeby a sebeobsahu. Studenti s postižením horních končetin mají nárok na prodloužení časového limitu na vypracování písemné práce a na využití speciální techniky pro zápis. Veškeré další modifikace u studentů s pohybovým postižením obsahuje Metodický standard MŠMT.

Studenti se specifickými poruchami učení (dále jen „SPU“) mohou během výuky a zkoušek využívat speciální kompenzační postupy běžné u SPU, např. využití počítače se speciálními technologiemi, volbu formy zkoušení ústně/písemně, navýšení časového limitu na vypracování písemných prací. Veškeré další modifikace u studentů se SPU obsahuje Metodický standard MŠMT.

Modifikace u studentů s poruchou autistického spektra a u studentů s jinými obtížemi jsou upraveny Metodickým standardem MŠMT. Jde především o režimová opatření během výuky a průběhu zkoušky a navýšení časového limitu na vypracování písemné práce.

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ (VUT)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na VUT zabývá **Poradenské centrum VUT Alfons**, které je součástí Institutu celoživotního vzdělávání VUT v Brně. Jeho cílem je poskytovat poradenství a podpůrné služby uchazečům a studentům se specifickými vzdělávacími potřebami, kterými se rozumí poruchy učení, fyzický a smyslový handicap, chronické somatické onemocnění, poruchy autistického spektra, narušené komunikační schopnosti a psychické onemocnění. Poradenské centrum Alfons mimo jiné nabízí možnost zhodnocení dopadu znevýhodnění na přijímací řízení a studium, možnost adaptace přijímacího řízení, diagnostiku SPU, asistenční služby a tlumočnický a přepisovatelský servis.

Podpora je studentům na VUT poskytována v souladu se Směrnicí č. 11/2017 Uchazeči a studenti se specifickými potřebami na VUT v Brně. (Směrnice, VUT, online)

Poradenské centrum Alfons disponuje také Příručkou pro uchazeče o studium a studenty se specifickými vzdělávacími potřebami.

- *Směrnice č. 11/2017 Uchazeči a studenti se specifickými potřebami na VUT v Brně*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se speciálními potřebami“

Uchazečem o studium/studentem se specifickými potřebami se rozumí uchazeč/student se smyslovým nebo pohybovým postižením, se specifickou poruchou učení, psychickým onemocněním, poruchou autistického spektra, narušenou komunikační schopností nebo s chronickým somatickým onemocněním (dále jen „uchazeč se SP“ a „student se SP“), který řádným způsobem deklaruje povahu svých specifických potřeb.

2. organizační zajištění systému podpory

Služby pro uchazeče a studenty se SP zajišťuje Institut celoživotního vzdělávání VUT (dále jen „ICV VUT“). Informace o personálním zajištění a působnosti jednotlivých pracovníků jsou veřejně dostupné prostřednictvím institucionálních internetových stránek univerzity.

ICV VUT zajišťuje registraci uchazečů a studentů se SP a organizaci služeb, jejichž charakter stanovuje Metodický standard MŠMT. Rozsah poskytovaných služeb stanovuje ICV VUT na základě objektivně provedeného zhodnocení potřeb uchazeče se SP/studenta se SP a dle svých aktuálních možností. ICV VUT poskytuje konzultační a poradenské služby také pro akademické a ostatní pracovníky VUT.

3. nástroje podpory

Způsob, kterým uchazeč se SP/student se SP řádným způsobem deklaruje své specifické potřeby, stejně jako rozsah a forma podpůrných služeb a dalších aktivit vyvíjených za účelem zpřístupnění studia nebo přijímací zkoušky univerzitou, se řídí aktuálně platným Metodickým standardem pro naplňování podmínek pro zabezpečení studia studentů se specifickými potřebami MŠMT (dále jen „Metodický standard MŠMT“).

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Studijní oddělení děkanátů fakult a součástí respektive Odbor studijních záležitostí Rektorátu VUT (dále jen „studijní oddělení“) poskytnou uchazeči se SP kromě informací o možnostech studia pro uchazeče bez specifických potřeb rovněž obecné informace o

systému podpory a poradenských služeb pro uchazeče se SP provozovaných ICV VUT a předají uchazeči adresu internetových stránek ICV VUT.

Uchazeč se SP je oprávněn, prostřednictvím informací uvedených v elektronickém formuláři přihlášky ke studiu, požádat o zohlednění svých specifických potřeb při přijímacím řízení a následně i v rámci studia.

Pověřený pracovník ICV VUT je povinen navázat s uchazečem se SP kontakt na základě jeho žádosti v elektronickém formuláři přihlášky ke studiu a provést jeho registraci (zejména ověřit validitu dokladů o znevýhodnění předložených uchazečem, objektivně prověřit povahu a rozsah specifických potřeb uchazeče, stanovit rozsah poskytovaných služeb, případně vydat režijní opatření pro adaptaci standardní formy přijímací zkoušky).

Uchazeč se SP je povinen dbát pokynů ICV VUT, pokud má zájem o registraci a posouzení své žádosti o zohlednění specifických potřeb při přijímacím řízení a následně i v rámci studia.

ICV VUT je povinno předat studijnímu oddělení fakulty/součásti, případně jinému oddělení fakulty/součásti mající v kompetenci organizaci přijímacího řízení, návrh na modifikaci přijímacího řízení. Přitom dbá zásady, že navrhovaná úprava se má od běžného postupu odchylovat v co nejmenší míře a má kromě předpokladů pro studium zvoleného studijního programu ověřovat připravenost uchazeče využívat dostupných standardních technologií pro překonávání specifických bariér (kompenzační pomůcky, výpočetní technika, znalost znakového jazyka nebo hmatového písma apod.)

V ojedinělých a výjimečných případech může děkan fakulty nebo ředitel součásti, po dohodě s ředitelem ICV VUT, rozhodnout o konání přijímacího řízení v prostorách, které vybaveností a přístupností umožní vykonat zkoušku v modifikovaném režimu.

Ředitel ICV VUT nebo jím pověřený pracovník je oprávněn v odůvodněných případech nakládat s dokumenty a materiály souvisejícími s přijímacími zkouškami, pokud je jejich získání a použití nezbytné pro úpravu přijímacích zkoušek za účelem zpřístupnění formy zadání přijímací zkoušky. Zpřístupněním zadání přijímací zkoušky nesmí dojít k úpravě jejího věcného obsahu.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Student se SP má právo na modifikaci studijních podmínek v rozsahu určeném Metodickým standardem MŠMT (např. využívat tlumočení do českého znakového jazyka, navýšení časové dotace na vypracování testů, přepis výuky a simultánní zápis, převod studijních materiálů do elektronické podoby, apod.) a to až po registraci a zhodnocení SP provedené ICV VUT a za podmínek aktivní součinnosti s ICV VUT při čerpání služeb.

Studenti nevidomí a slabozrací skládají zkoušky v braillově písmu, zvětšeném černotisku nebo ve formě elektronických dokumentů, případně s využitím speciální techniky, přičemž mohou zápis provádět jak manuálně, tak za pomoci příslušného zařízení. Úpravy provádí ICV VUT nebo vyučující. Studenti se sluchovým postižením mají nárok na písemné zadání úkolů spojených se studiem.

Sluchově postižení studenti mají nárok na tlumočení do znakového jazyka, zapisovatelskou službu a artikulační tlumočení. Tlumočnický a zapisovatelský servis zajišťuje pověřený pracovník ICV VUT a vyučující je povinen zajistit takové osobě přístup do výuky i ke zkoušce, je-li to nezbytně nutné. Rozsah dalších servisních opatření provádějících modifikaci studia určí Metodický standard MŠMT.

Studenti se specifickými poruchami učení mohou během výuky a zkoušek využívat speciální kompenzační postupy běžné pro SPU, např.: využití počítače se speciálními technologiemi, volba formy zkoušení ústně či písemně, navýšení časové dotace. Rozsah dalších servisních opatření provádějících modifikaci studia určí Metodický standard MŠMT.

Studenti s pohybovým postižením mají při výuce nárok na osobního asistenta např. pro manipulaci s osobními předměty a sebeobsluhou v případě, že to jejich SP vyžadují. Rozsah dalších servisních opatření provádějících modifikaci studia určí Metodický standard MŠMT.

Studenti s jinými obtížemi (poruchy autistického spektra, psychické onemocnění, narušené komunikační schopnosti, chronické somatické onemocnění) mají nárok na servisní opatření specifikovaná v Metodickém standardu MŠMT.

MASARYKOVA UNIVERZITA BRNO (MU)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na MU zabývá **Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás**. Teiresiás slouží především k organizačnímu zajištění studia studentů s postižením od zápisu do studia až po jeho ukončení a zahrnuje organizační zajištění přístupného zápisu do studia, organizaci průběhu studia a organizační pomoc při jednání s vyučujícími a pracovníky fakultních studijních oddělení. Mimo uvedené studijní poradenství dále poskytuje technické zázemí, tlumočnický a přepisovatelský servis, služby univerzitní knihovny pro studenty se specifickými nároky a osobní asistenci a nácvik prostorové orientace.

Mimo jiné Teiresiás nabízí služby určené akademickým pracovníkům MU bez postižení, služby určené akademické i neakademické veřejnosti vně MU a služby určené akademickým i neakademickým institucím.

Podpora je studentům na MU poskytována v souladu se Směrnicí MU č. 8/2014 Zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením a Směrnicí MU č. 9/2014 O studiu osob se specifickými nároky na Masarykově univerzitě. (Směrnice, MU, online)

- *Směrnice MU č. 8/2014 Zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Zdravotní postižení – dlouhodobé fyzické, psychické, mentální nebo smyslové specifikum, které v interakci s různými faktory prostředí může bránit plnému a účinnému začlenění do aktivit školy na rovnoprávném základě s ostatními.

Lékařská diagnóza postižení – zjištění nemoci, zdravotního postižení, úrazu atd. v souladu s Mezinárodní klasifikací nemocí (dále jen MKN), která bere v potaz etiologický rámec nezávisle na pracovních a studijních podmínkách vysoké školy.

Funkční diagnóza postižení – zjištění funkčních schopností osoby se zdravotním postižením, jak pokud jde o činnosti, které vykonává, a procesy, do nichž se začlenit může, tak pokud jde o přirozená omezení jeho činností a možností jeho začlenění; provádí se v souladu s Mezinárodní klasifikací funkčních schopností, disability a zdraví (dále jen MKF)

bud' se zřetelem k obecným možnostem pracovního uplatnění, nebo se specifickým zřetelem k prostředí, do něhož se má osoba se zdravotním postižením začlenit, a ke studijním či pracovním podmínkám, za nichž mají aktivity organizované vysokou školou probíhat.

Osoba se specifickou potřebou – člen akademické obce, uchazeč o studium, účastník celoživotního vzdělávání nebo neakademický pracovník MU, který se explicitně uchází o využití univerzálního designu studijního nebo pracovního prostředí, případně o přiměřenou individuální úpravu studijního nebo pracovního prostředí v souvislosti se svým zdravotním postižením.

Osoba se specifickým nárokem – člen akademické obce, uchazeč o studium, účastník celoživotního vzdělávání nebo neakademický pracovník MU, jehož specifickou potřebu MU uznala jako legitimní nárok poté, co stanovila funkční diagnózu postižení a zavázala se tento nárok uspokojovat poskytováním jasně vymezených služeb.

2. organizační zajištění systému podpory

MU zřizuje Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky (dále jen Středisko Teiresiás) jako samostatné hospodářské středisko zajišťující potřebné služby pro plné začlenění osob se specifickými nároky do akademické obce na rovnoprávném základě s ostatními a poskytující metodickou pomoc všem členům akademické obce, kteří v souvislosti se vzájemnou komunikací členů akademické obce se specifickými nároky a bez těchto nároků řeší metodické otázky této komunikace.

3. nástroje podpory

Vymezení minimálního garantovaného rozsahu a garantované kvality služeb, které se škola zavazuje poskytovat jednak osobám se specifickými nároky, a dále těm, kterým ukládá povinnosti v souvislosti s jednáním s osobou se specifickými nároky:

- a) služby související s pasivní orientací ve fyzickém prostoru a sebeobsluhou;
- b) služby související s aktivní manipulací s fyzickými objekty a obsluhou techniky;
- c) služby související s přístupností sociální a verbální komunikace;
- d) služby související s přístupností psaného textu;
- e) služby související s přístupností vizuální symboliky a statické grafiky;

- f) služby související s přístupností audiozáznamu a videozáznamu;
- g) služby související s orientací ve virtuálním prostoru.

Mezi další nástroje podpory na MU patří poradenství, univerzální design, přiměřená individuální úprava, individuální výuk, individuální studijní plán, asistence ve výuce a osobní asistence.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Ředitel Střediska Teiresiás a správce Informačního systému MU spolupracují při zajištění elektronické evidence přihlášek osob se specifickými potřebami na MU, přičemž přihlášky všech těchto osob jsou přístupné Studijnímu oddělení Střediska Teiresiás. Studijní oddělení nebo jiné pověřené oddělení děkanátu příslušné fakulty zajistí, aby Studijnímu oddělení Střediska Teiresiás byly bez prodlevy k dispozici přihlášky uchazečů uvádějících specifické potřeby nebo přílohy k přihlášce, pokud byly na fakultu doručeny jako fyzické dokumenty.

Studijní oddělení Střediska Teiresiás je povinno se s uchazečem individuálně spojit a provést funkční diagnózu jeho potřeb a rozhodnout, zda jde o osobu se specifickými nároky, přičemž je oprávněno od uchazeče požadovat uznatelný doklad o statusu osoby se specifickými potřebami a jeho souhlas s archivací tohoto dokladu v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.

Studijní oddělení Střediska Teiresiás na základě dostupných informací rozhodne, zda korektní průběh přijímacího řízení je zajištěn univerzálním designem, nebo vyžaduje přiměřenou individuální adaptaci v souladu s ustanoveními směrnice o přístupnosti MU.

Uchazeči, kteří neumožní Středisku Teiresiás provést funkční diagnózu specifických potřeb, které uvedli v přihlášce ke studiu, jsou vždy povinni se omezit na využití jedné z variant, které jsou součástí univerzálního designu, přičemž se u nich vždy předpokládá znalost standardních technologií, které jsou pro překonání daných specifických bariér nezbytné.

Uchazeči, kteří v přihlášce ke studiu žádné specifické potřeby neuvedou, se vzdávají nejen nároku na přiměřenou individuální adaptaci přijímacího řízení, ale také jiných než implicitních variant designu přijímací zkoušky.

Ředitel Střediska Teiresiás odpovídá za to, že ti uchazeči, kteří poskytl Středisku Teiresiás potřebnou součinnost, budou informováni o přiznaném specifickém nároku v takovém časovém předstihu, aby bylo možné se na přijímací zkoušku připravit. Tuto informaci obdrží současně studijní oddělení příslušné fakulty.

O přijetí či nepřijetí osoby se specifickými nároky ke studiu uvědomí děkan, resp. jím pověřená osoba, příslušné fakulty neprodleně Studijní oddělení Střediska Teiresiás a v součinnosti s ním organizuje zápis ke studiu, případně přezkumné řízení.

K zajištění rovných šancí při přezkumném řízení si děkan fakulty, případně rektor MU vyžádají písemné stanovisko Střediska Teiresiás k průběhu přijímacího řízení daného uchazeče a žádost o přezkum projednají za přítomnosti ředitele Střediska Teiresiás.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Konstitutivními prvky univerzálního designu školy jako vzdělávací a výzkumné instituce jsou:

- přijímací řízení ke studiu pro osoby se specifickými nároky,
- organizace výuky pro osoby se specifickými nároky,
- přístupnost fyzického prostředí pro vzdělávání včetně prostředí pro ubytování a stravování,
- přístupnost didaktického prostředí, sociální a mluvní komunikace při výuce,
- přístupnost písemných dokumentů sloužících ke vzdělávání včetně odborné vizuální symboliky a statické grafiky,
- přístupnost virtuálního prostředí, elektronických informačních systémů a systémů e-learningu,
- přístupný, objektivní a korektní způsob hodnocení průběhu studia v případě osob se specifickými nároky,
- přístupnost závěrečných zkoušek a habilitačního řízení v případě osob se specifickými nároky,
- přístupnost studentských, výzkumných učitelských výměnných pobytů v případě osob se specifickými nároky,
- přístupnost celoživotního vzdělávání a komerčních vzdělávacích aktivit.

- *Směrnice MU č. 9/2014 O studiu osob se specifickými nároky na Masarykově univerzitě*

Tato směrnice vymezuje povinnosti a práva Masarykovy univerzity (dále MU) ve vztahu k osobám se specifickými nároky v oblastech, jimiž se podle ustanovení čl. 42 Studijního a zkušebního řádu MU upravuje výkon práv a povinností studentů se zvláštními nároky vyplývajícími z pohybového nebo smyslového postižení.

Tato směrnice reflektuje Směrnici MU č. 8/2014 Zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA PLZEŇ (ZČU)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na ZČU zabývá **Centrum poradenských a podpůrných služeb v Informačním a poradenském centru ZČU**, které zajišťuje osobní, sociální, právní a studijní poradenství pro uchazeče a studenty se specifickými potřebami. Poradenské služby jsou doplněny organizací asistenční pomoci - pro studenta se specifickými potřebami může být zajištěna doprovodná nebo studijní asistence, a možnost výpůjčky kompenzační pomůcky na dobu studia (např. zesilovací souprava pro sluchově postižené nebo televizní lupa pro zrakově postižené).

Podpora je studentům na ZČU poskytována v souladu s metodikou Minimální standardy podpory poskytované uchazečům o studium a studentům se specifickými potřebami (SP) na Západočeské univerzitě v Plzni. (Metodika, ZČU, online)

- *Minimální standardy podpory poskytované uchazečům o studium a studentům se specifickými potřebami (SP) na Západočeské univerzitě v Plzni – Metodika*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Studentem či uchazečem o studium se SP se rozumí takový uchazeč o studium nebo student, který vzhledem k vrozené nebo získané povaze svého zdravotního stavu vyžaduje úpravu přijímacího řízení, studijních podmínek, odstranění fyzických překážek, popř. jiné zvláštní úpravy prostor univerzity za účelem úspěšného průběhu studia.

2. organizační zajištění systému podpory

Kontaktním pracovištěm je Centrum poradenských a podpůrných služeb (Centrum), které má celouniverzitní působnost a je organizačně začleněno do Informačního a poradenského centra ZČU (IPC).

3. nástroje podpory

Pro zajištění minimálního standardu služeb pro osoby SP garantuje ZČU poskytování následujících služeb:

- minimální technické a technologické zázemí a jeho přístupnost (tj. bezbariérovost prostor, případně taková technická opatření, která umožní bariéry překonávat, vybavení prostor speciálními informačními technologiemi, dostatečné technologické vybavení apod.),
- personální a organizační zajištění služeb s cílem uspokojení specifických potřeb osob SVP, zajištění systému poskytování kvalitních informací osobám SVP, zajištění kvalitní interní komunikace, podporu ve zvyšování informovanosti akademických a administrativních pracovníků v problematice studia osob SVP,
- poskytování studijní asistence,
- jasnou definici dodržování pravidel a organizačních opatření.

Centrum poskytuje ucelený systém studijních, sociálních, psychologických, právních a kariérových služeb. Poradenští pracovníci pomáhají svým klientům s orientací v určité problematice, řešením problémů a překonáváním nesnází, se kterými se setkávají v osobním nebo profesním životě.

Centrum zároveň zajišťuje speciální poradenské služby pro osoby se zrakovým, sluchových nebo pohybovým postižením a pro osoby s psychologickými a psychiatrickými poruchami.

V Centru je také realizováno studijní poradenství pro studenty s postižením kognitivních funkcí a schopnosti se učit. Studenti mají možnost se účastnit pravidelných konzultací s vyučujícím anglického jazyka.

Centrum zajišťuje asistenční služby (příležitostné/pravidelné/trvalé), které kompenzují omezení studenta během výuky, při práci se studijními materiály nebo při

výzkumu a při práci s technologiemi nutnými k plnění úkolů, které jsou součástí studia. Prostřednictvím Centra může student požádat o tlumočení pro uživatele znakového jazyka a dále o zajištění zapisovatelského a přepisovatelského servisu.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Pro přijetí ke studiu musí každý uchazeč se SP splnit podmínky stanovené zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, Statutu Západočeské univerzity v Plzni a Studijního a zkušebního řádu Západočeské univerzity v Plzni. Jestliže podává přihlášku ke studiu osoba SP a žádá o úpravu přijímacího řízení s ohledem k jeho postižení, musí jako součást přihlášky ke studiu přiložit kopii aktuální lékařské zprávy nebo vyjádření relevantního odborného pracoviště.

Po přijetí přihlášky studijní oddělení kontaktuje Centrum, které ve spolupráci s kontaktní osobou fakulty rozhodne o modifikaci přijímací zkoušky.

Samotná modifikace může spočívat v navýšení časové dotace pro vlastní zkoušku, zajištění zkušebních testů v jiné formě (především v elektronické formě), možnosti využití kompenzačních pomůcek, zajištění tlumočnicka znakového jazyka, zajištění pomocného asistenta, případně povolení účasti osobního asistenta uchazeče, přizpůsobení interiéru a mobiliáře prostor, ve kterých zkouška probíhá, vybavení prostor technickými prostředky, případně kombinaci více výše uvedených variant apod. v souladu s lékařskou zprávou nebo vyjádřením relevantního odborného pracoviště.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Samotná úprava podmínek studia může spočívat např. v:

- obecné úpravy: zajištění výuky v prostorách, které jsou bezbariérové, zajištění výuky v prostorách, které vyhovují přizpůsobením interiéru a mobiliáře, zajištění výuky v prostorách, které jsou vybaveny pro provoz technických prostředků, navýšení časové dotace na přípravu i samotnou zkoušku, zajištění přístupu asistenta, asistenčního psa, tlumočnicka apod., možnost využití dalších kompenzačních pomůcek, zajištění studijních a informačních materiálů v elektronické formě výhradně pro potřebu studenta,

- speciální úpravy pro studenty se zrakovým postižením: zajištění možnosti pořizování zvukového záznamu výuky výhradně pro potřebu studenta, zajištění studijních materiálů od vyučujícího v elektronické formě výhradně pro potřebu studenta, zajištění digitalizovaných studijních materiálů výhradně pro potřebu studenta,
- osoby se sluchovým postižením: zajištění studijních materiálů vyučujícího v elektronické formě výhradně pro potřebu studenta, zajištění digitalizovaných studijních materiálů výhradně pro potřebu studenta,
- osoby s pohybovým postižením: zajištění studijních materiálů vyučujícího v elektronické formě výhradně pro potřebu studenta, zajištění digitalizovaných studijních materiálů výhradně pro potřebu studenta,
- osoby se specifickými poruchami učení: diagnostika specifických poruch učení, tolerance gramatických chyb v písemném projevu, nahrazení povinného absolvování anglického jazyka jiným jazykem, který student dříve studoval na SŠ, vynechání náslechového cvičení při studiu cizích jazyků,
- osoby s psychologickými a psychiatrickými poruchami: navýšení časové dotace na přípravu i samotnou zkoušku, zajištění výuky v prostorách, které vyhovují svým přizpůsobením (klidné prostředí, tlumené světlo apod.), zajištění přístupu asistenta, tolerance častějších změn v zapisování se na zkoušky, akceptace návrhu na upravenou formu výuky,
- osoby s chronickým somatickým onemocněním nebo oslabením: navýšení časové dotace na přípravu i samotnou zkoušku, zajištění výuky v prostorách, které vyhovují svým přizpůsobením a vybavením interiéru (klidné prostředí, tlumené světlo apod.), zajištění výuky v bezbariérových prostorách, zajištění přístupu asistenta, tolerance častějších změn v zapisování se na zkoušky, akceptace návrhu na upravenou formu výuky.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI (UP)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na UP zabývá **Centrum podpory studentů se specifickými potřebami**, které poskytuje komplexní odborný poradenský, technický a terapeutický servis studentům se specifickými potřebami, kteří studují na

některé z osmi fakult Univerzity Palackého, a to především pro studenty se zrakovým postižením, studenty se sluchovým postižením, studenty s omezenou hybností, studenty s poruchami autistického spektra, studenty se specifickými poruchami učení a studenty s jinými obtížemi (s narušenou komunikační schopností, s psychickou nemocí a dalšími obtížemi). V současnosti zajišťuje podporu více než 140 studentům se specifickými potřebami.

Podpora je studentům na UP poskytována v souladu se Směrnicí rektora B3-14/4-SR Studenti a uchazeči se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci a Statutem Centra podpory studentů se specifickými potřebami. (Směrnice rektora, UP, online)

- *Směrnice rektora B3-14/4-SR Studenti a uchazeči se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci*
- *Statut Centra podpory studentů se specifickými potřebami*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Uchazečem či studentem se specifickými potřebami (dále též jako „uchazeči a studenti“) se pro účely této směrnice rozumí uchazeči a studenti se specifickými potřebami vyplývajícími ze zdravotního postižení, specifických poruch učení, případně uchazeči a studenti s chronickým somatickým či psychickým onemocněním, s narušenou komunikační schopností, s poruchou autistického spektra. Zdravotním postižením se rozumí smyslové, tělesné či duševní postižení uchazeče či studenta, které trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat alespoň jeden rok.

2. organizační zajištění systému podpor

Podporu uchazečům a studentům zprostředkovává Centrum podpory studentům se specifickými potřebami (dále jen „Centrum“), jakožto pracoviště UP, a to v závislosti na individuálních potřebách konkrétní osoby a typu jejího zdravotního postižení či znevýhodnění.

3. nástroje podpory

Centrum podpory studentům se specifickými potřebami poskytuje odborný, kvalitní a komplexní poradenský, technický a terapeutický servis uchazečům o studium a

studentům UP v Olomouci se zdravotním postižením nebo zdravotním či sociálním znevýhodněním, dále pak pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům UP v Olomouci. Spolupracuje s učiteli středních škol v otázkách možností vzdělávání studentů se zdravotním či sociálním postižením nebo zdravotním znevýhodněním na UP v Olomouci.

Každému uchazeči nebo studentovi se specifickými potřebami je přidělen koordinátor, který je zaměstnancem UP pracovně zařazeným na Centru. Koordinátor na žádost uchazeče nebo studenta s ním spolupracuje při tvorbě jeho individuálního studijního plánu a zajišťování jeho dalších specifických potřeb souvisejícími s přijímacím řízením nebo se studiem na UP.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Studijní oddělení fakult (dále jen „studijní oddělení“) poskytnou uchazečům se specifickými potřebami kromě obecných informací o možnostech studia na UP rovněž informace o Centru a hypertextový odkaz na web Centra. Studijní oddělení předá uchazečům odkaz na tuto směrnici.

Uchazeči se specifickými potřebami jsou povinni doložit k elektronické přihlášce doklad prokazující specifické potřeby uchazeče.

Podá-li uchazeč se specifickými potřebami přihlášku ke studiu, v níž žádá zohlednění svých specifických potřeb, uvědomí studijní oddělení neprodleně Centrum, předá mu seznam uchazečů se specifickými potřebami a případné další specifické informace o podmínkách přijímací zkoušky pro uchazeče se specifickými potřebami (zejména termíny přijímací zkoušky, požadované znalosti, forma zkoušky apod.).

Zaměstnanec Centra informuje uchazeče se specifickými potřebami navíc o postupech, které UP nabízí studentům se specifickými potřebami s ohledem na jejich zdravotní postižení a individuální možnosti.

Příslušný zaměstnanec Centra je povinen navázat s uchazečem se specifickými potřebami osobní kontakt, zjistit povahu a rozsah specifické potřeby (v odůvodněných případech si tuto specifickou potřebu nechá potvrdit od uchazečova ošetřujícího lékaře) a navrhne děkanovi příslušné fakulty, prostřednictvím studijního oddělení, modifikaci přijímacího řízení pro daného studenta v souladu s ustanoveními této směrnice. Přitom dbá

zásady, že navrhovaná úprava se má odchylovat od běžného postupu v nejmenší nutné míře a má kromě předpokladů pro studium zvoleného studijního programu ověřit připravenost uchazeče využívat standardních technologií, které jsou pro překonání daných specifických bariér k dispozici (kompenzační pomůcky, výpočetní technika, znalost znakového jazyka nebo Braillova písma apod.).

O přijetí uchazeče se specifickými potřebami ke studiu studijní oddělení příslušné fakulty uvědomí neprodleně ředitele Centra.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Centrum v průběhu studia studentovi se specifickými potřebami zajišťuje přístupnost výukových prostor, technické vybavení zkušebních místností, využívání specifického zařízení, prodloužení času, přizpůsobení obsahu a formy zkoušek a dozor u zkoušek a přísedící.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ (UTB)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na UTB zabývá **Akademická poradna UTB ve Zlíně**. Poradna poskytuje komplexní a vysoce kvalitní poradenský, technický, konzultační a intervenční servis uchazečům, studentům UTB se zdravotním postižením či sociálním znevýhodněním a taktéž pracovníkům UTB.

Služby jsou určeny zejména uchazečům a studentům se zrakovým a sluchovým postižením, s poruchou hybnosti, kombinovaným postižením, chronickým onemocněním, narušenou komunikační schopností, osobám se specifickými poruchami učení a pozornosti, s pervazivními vývojovými poruchami (např. poruchy autistického spektra) a s psychickými obtížemi.

Podpora je studentům na UTB poskytována v souladu se Směrnicí rektora č. 12/2015 Podpora uchazečů a studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a Metodickým pokynem k realizaci podpory uchazečů a studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. (Směrnice rektora, UTB, online)

- *Směrnice rektora č. 12/2015 Podpora uchazečů a studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně*
- *Metodický pokyn k realizaci podpory uchazečů a studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Uchazečem/studentem se SP se rozumí jedinec se zdravotním postižením/znevýhodněním, který se hlásí ke studiu nebo již studuje na UTB. Typologie postižení studentů se SP je uvedena v Metodickém pokynu čl. 1, odst. 2 dle pravidel MŠMT.

Zdravotním postižením/znevýhodněním se pro účely tohoto Metodického pokynu rozumí:

- A. Student se zrakovým postižením: A1. Lehké zrakové postižení - uživatel zraku; A2. Těžké zrakové postižení - uživatel hmatu/hlasu;
- B. Student se sluchovým postižením: B1. Nedoslýchavý - uživatel verbálního jazyka; B2. Neslyšící - uživatel znakového jazyka;
- C. Student s pohybovým postižením: C1. S postižením dolních končetin; C2. S postižením horních končetin - jemné motoriky;
- D. Student se specifickou poruchou učení (dále jen „SPU“);
- E. Student s poruchou autistického spektra;
- F. Student s jinou psychickou poruchou (včetně neautistických neurovývojových poruch) nebo s chronickým somatickým onemocněním.

2. organizační zajištění systému podpory

Podporu uchazečům/studentům se SP zprostředkovává a zajišťuje ve spolupráci s dalšími subjekty specializované pracoviště Akademická poradna UTB.

Akademická poradna UTB náleží do rektorem svěřeného úseku prorektora pro sociální záležitosti. Prorektor pro sociální záležitosti písemně pověřuje vybraného

zaměstnance UTB, který garantuje organizaci podpory a spolupráci s dalšími útvary UTB.

3. nástroje podpory

UTB garantuje následující opatření:

- zajištění bezbariérových prostor, přiměřených úprav interiéru nebo přijetí příslušných organizačně-technických opatření;
- základní technologické vybavení a speciální informační technologie, které představují základní garanci technické přístupnosti studia a studijních materiálů, ale také objektivitu při plnění studijních povinností/hodnocení studijních výsledků;
- zajištění přístupnosti vnitřních informačních systémů;
- zajištění personálních, technických a organizačních podmínek pro naplňování specifických potřeb, a to minimálně v rozsahu a kvalitě určené příslušnými pravidly MŠMT;
- vymezení standardních postupů při zajišťování služeb (viz Metodický pokyn);
- pro činnosti, pro něž není UTB schopna garantovat personální, technické nebo organizační zázemí či servis, zprostředkovává zpravidla potřebné služby třetí strany.

Na zajištění podpory uchazečů/studentů se SP spolupracují zejména fakultní koordinátoři, tutoři, vyučující a zaměstnanci UTB, poskytovatelé servisních a asistenčních služeb a další osoby (odborníci, kteří zajišťují konkrétní servisní opatření).

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Zohlednění specifických potřeb při přijímacím řízení je poskytováno uchazečům se SP, kteří o to požádají v elektronické přihlášce.

Součástí elektronické přihlášky je žádost, kde uchazeč uvede potřebné údaje o svých specifických potřebách a upřesní povahu a rozsah potřeb na úpravu přijímacího řízení.

Žádost o úpravu přijímacího řízení uchazeče se SP o studium na UTB musí být spolu se všemi požadovanými doklady zaslána ve stejném termínu jako je termín odevzdání přihlášek (dokumentace prokazující zdravotní postižení a nesmí být starší než 1

rok). Dokumenty zašlete na adresu: Akademická poradna UTB, nám. T. G. Masaryka 5555, 760 01 Zlín.

Úprava podmínek při přijímací zkoušce vychází ze zařazení uchazeče do kategorie dle funkčních dopadů zdravotního postižení/znevýhodnění.

Mezi standardní oblasti úpravy podmínek přijímacího řízení patří:

- zpřístupnění informací a materiálů souvisejících s přípravnými kurzy a přijímacím řízením, které jsou poskytovány intaktním uchazečům;
- zajištění bezbariérovosti příslušné budovy a konkrétní učebny;
- zajištění přístupného komunikačního kódu (např. transformace mluveného projevu do psané podoby, tlumočení do českého znakového jazyka, transformace písemného zadání do přístupného formátu);
- možnost skládat přijímací zkoušku s využitím běžně používaných kompenzačních pomůcek nebo adaptivních technologií (např. PC se speciálním vybavením – hlasovým či hmatovým výstupem);
- v odůvodněných případech možnost skládat přijímací zkoušku s využitím navýšení časového limitu;
- v odůvodněných případech možnost využít asistenční službu.

Dohled u přijímacích zkoušek probíhá stejně jako v případě intaktních studentů.

Uchazeč je případně pozván na osobní setkání (konzultaci) za účelem zhodnocení dopadu SP na standardní průběh přijímací zkoušky pověřeným pracovníkem APO UTB. Ten ve spolupráci s fakultním koordinátorem/tutorem je zodpovědný za posouzení, navrzení a koordinaci konkrétních servisních opatření při přijímací zkoušce.

Pracovníci jmenovaní v čl. 2 jsou oprávněni k nakládání s materiály souvisejícími s přijímacími zkouškami, pokud je jejich získání a použití nezbytné pro úpravu přijímacích zkoušek. Zároveň jsou povinni nakládat s příslušnými dokumenty a materiály způsobem, který vyloučí jejich zneužití.

Pověřený pracovník APO UTB provede před vlastním přijímacím řízením (možno ve spolupráci s fakultním koordinátorem/tutorem, vedoucím/garantem (popř. vyučujícím) daného oboru, na něž se uchazeč se SP hlásí) funkční diagnostiku, při níž praktickým

způsobem ověří dopad lékařské nebo psychologické diagnózy na komunikaci uchazeče při aktivitách nezbytných pro studium zvoleného oboru a současně ověří minimální kompetence uchazeče se SP.

O přijetí uchazeče se SP ke studiu informuje studijní oddělení pověřeného pracovníka APO UTB, který následně s uchazečem uzavře Dohodu o poskytovaných službách studentům se specifickými vzdělávacími potřebami UTB pro účely financování zvýšených nákladů spojených se zajištěním studia, která odráží praktický dopad studentova zdravotního postižení/znevýhodnění na komunikační a pracovní postupy, jež je třeba volit během studia na UTB.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Podpora studentů se SP je realizována na základě spolupráce studenta se SP, vyučujících a APO UTB. APO UTB uzavírá se studentem se SP Dohodu o poskytování služeb studentům se SP UTB pro účely financování zvýšených nákladů spojených se zajištěním studia, na základě jeho Žádosti o služby vyrovnávající podmínky studia studentů se SP na UTB. Dohoda je vyhotovena ve 3 kopiích, jedna kopie je předána fakultnímu koordinátorovi (uložena ve složce studenta na studijním oddělení), druhá náleží studentovi a třetí je archivována v APO UTB.

Evidence studentů se SP probíhá zpravidla na začátku akademického roku, v odůvodněných případech v průběhu semestru, nejpozději však 2 týdny po začátku letního/zimního semestru v příslušném akademickém roce.

Student se SP, u kterého se projeví specifické potřeby v důsledku zdravotního postižení/znevýhodnění během studia, deklaruje tuto skutečnost a vznáší nárok na zohlednění SP nejpozději před začátkem zkouškového období. Upravený průběh zkoušek a testů je realizován pouze u studentů se SP, kteří jsou evidováni již před začátkem konkrétního zkouškového období.

Pověřený pracovník APO UTB předá informace o druhu a doporučeném rozsahu podpory u konkrétního studenta se SP příslušnému fakultnímu koordinátorovi, který informuje příslušné tutorů na jednotlivých ústavech. Ti poté informují všechny vyučující, kteří se budou podílet na výuce daného studenta, nejpozději týden před začátkem semestru.

Pokud je s ohledem na studenta se SP zapotřebí speciálního režimu v rámci individuálního studijního plánu, vypracuje referent studijního oddělení ve spolupráci s tutorem, pověřeným pracovníkem APO UTB a studentem se SP návrh konkrétního speciálního režimu individuálního studijního plánu, který schvaluje proděkan pro pedagogickou činnost.

Návrh konkrétního individuálního studijního plánu musí být v souladu se studijním plánem. Tento dokument je uložen u pověřeného pracovníka APO UTB, na studijním oddělení a u tutora.

Všichni akademičtí pracovníci, kteří vyučují studenta se SP, mají povinnost respektovat dále uvedená pravidla:

- uplatňovat rovný přístup a nesnižovat studijní nároky na studenta se SP oproti intaktním studentům;
- umožnit používání doporučených forem řešení přístupnosti studia (viz níže) při výuce a plnění kontrol studia;
- zohledňovat specifické potřeby studenta v oblasti komunikace, manipulace s informacemi a provádění dalších činností přímo souvisejících se studijními a výzkumnými aktivitami;
- zpřístupnit informace a materiály v čase, kdy jsou poskytovány intaktním studentům (pokud neodpovídají specifickým potřebám studenta se SP, vyučující je poskytne studentovi se SP k adaptaci do přístupného formátu);
- jsou povinni upozornit fakultního koordinátora před zahájením výuky v semestru na požadavky, které mohou překračovat možnosti studenta se SP (laboratoře, exkurze apod.) a ověřit tak možnosti jiných řešení či případné alternativní náhrady;
- nejpozději v prvním týdnu semestru upozornit na výše uvedené požadavky taktéž studenta se SP (pokud není vyučující schopen zajistit efektivní řešení situace studenta se SP, požádá pověřeného pracovníka APO UTB o spolupráci);
- neustupovat při zkoušení od standardní formy a průběhu zkoušky v případě, že lze s použitím dostupných technologií požadavky splnit.

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA (OU)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na OU zabývá **Centrum podpory studentů se specifickými potřebami Pyramida**.

Studenta se specifickými potřebami definuje OU jako studenta, jenž úspěšně splní podmínky pro přijetí ke studiu a je to osoba se zdravotním postižením nebo osoba se zdravotním znevýhodněním (např. student s těžkým zrakovým postižením, které mu znemožňuje nebo závažným způsobem omezuje zrakové vnímání textů anebo grafických a prostorových objektů a znesnadňuje jeho orientaci i s využitím kompenzačních pomůcek). Dále osoba s těžkým sluchovým postižením, které znemožňuje nebo závažným způsobem omezuje porozumění mluvené řeči i při využití kompenzačních pomůcek a zrakové kontroly, osoba s těžkým tělesným postižením, které závažným způsobem omezuje nebo znemožňuje samostatný pohyb studenta, psaní a manipulaci s učebními materiály. Patří sem také osoby s těžkou poruchou dorozumívacích schopností, která znemožňuje nebo závažným způsobem omezuje komunikaci a užívání jazyka a řeči mluvené nebo psané pro účely vzdělávání a také osoby s kombinacemi výše uvedených postižení.

Podpora je studentům na OU poskytována v souladu se Směrnicí rektora č. 234/2016 – Podpora uchazečům a studentům se specifickými potřebami na OU a Metodikou podpory a vyrovnávání podmínek při studiu studentům se specifickými potřebami na Ostravské univerzitě. (Směrnice rektora, OU, online)

- *Směrnice rektora č. 234/2016 – Podpora uchazečům a studentům se specifickými potřebami na OU*
- *Metodika podpory a vyrovnávání podmínek při studiu studentům se specifickými potřebami na Ostravské univerzitě*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Osobami se specifickými potřebami se rozumí uchazeči/studenti s následujícími typy postižení.

- A. Student se zrakovým postižením: A1. Lehké zrakové postižení - uživatel zraku; A2. Těžké zrakové postižení - uživatel hmatu / hlasu.

- B. Student se sluchovým postižením: B1. Nedoslýchavý - uživatel mluveného jazyka; B2. Neslyšící - uživatel znakového jazyka.
- C. Student s pohybovým postižením: C1. S postižením dolních končetin (paraplegie); C2. S postižením horních končetin (jemné motoriky).
- D. Student se specifickou poruchou učení.
- E. Student s poruchou autistického spektra.
- F. Student s jinými obtížemi vymezenými v příloze 4 Metodiky.

Student s kombinací výše uvedených zdravotních postižení může být zařazen do více kategorií.

2. organizační zajištění systému podpory

Pro zajištění komplexní podpory a vyrovnávání podmínek při studiu studentům se specifickými potřebami OU vyčleňuje specializované pracoviště, které organizačně zajišťuje spolupráci dalších subjektů: fakultních koordinátorů, specialistů pro výkon funkční diagnostiky zdravotního postižení a poskytování odborného poradenství, psychologů, speciálních pedagogů, pedagogických poradců, vyučujících studentů se specifickými potřebami, servisních administrativních pracovníků a v nezbytných případech externích spolupracovníků.

Specializovaným pracovištěm je Centrum Pyramida – Centrum podpory studentům se specifickými potřebami na OU. Centrum Pyramida je organizační jednotkou OU. Náleží do rektorem svěřeného úseku prorektora/prorektorky pro studium a celoživotní vzdělávání.

3. nástroje podpory

OU garantuje minimální technické a technologické zázemí studia a jeho přístupnost uchazečům a studentům se specifickými potřebami, zejména:

- a) zajištěním bezbariérových prostor nebo příslušných organizačně-technických opatření,
- b) zajištěním přiměřených úprav interiéru a mobiliáře prostor,
- c) vybavením asistivními technologiemi k zajištění technické přístupnosti studia, studijních materiálů a objektivitu při plnění studijních povinností a hodnocení studijních výsledků,

- d) základním technologickým vybavením pro zajištění standardu servisních služeb SSP,
- e) zajištěním přístupnosti vnitřních informačních systémů.

OU provozně garantuje poskytování služeb uchazečům nebo studentům SSP:

- a) personálně, technicky a organizačně zajišťuje takové možné intervence, které vytvoří podmínky pro naplňování specifických vzdělávacích potřeb SSP, vyplývajících z funkčních dopadů jejich zdravotního postižení, a to minimálně v rozsahu a kvalitě určenými příslušným metodickým standardem MŠMT,
- b) pro činnosti, pro něž není schopna garantovat personální, technické nebo organizační zázemí či servis, OU zpravidla zprostředkovává potřebné služby třetí strany.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

V souladu s § 21, odst. 1, bodem h) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění poskytuje OU informace o dostupnosti akreditovaných programů/oborů pro osoby se specifickými potřebami. Za průběžnou aktualizaci údajů odpovídá vedoucí Centra Pyramida.

V přijímacím řízení OU zohledňuje funkční dopady postižení na komunikační dovednosti uchazeče se specifickými potřebami v průběhu předpokládaných studijních a výzkumných aktivit.

Zohlednění specifických potřeb při přijímacím řízení na OU je poskytováno uchazečům, kteří o to požádají minimálně 1 měsíc před termínem přijímací zkoušky a souhlasí s evidencí příslušných osobních údajů. S osobními údaji uchazeče se specifickými potřebami, mezi něž patří i informace o postižení uchazeče, je v průběhu přijímacího řízení nakládáno v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Pro zajištění modifikace přijímacího řízení je uchazeč se specifickými potřebami povinen předložit pracovníkovi Centra Pyramida příslušné doklady blíže specifikované v Metodice OU.

OU je povinná v přijímacím řízení stanovit předpokládané funkční dopady zdravotního postižení uchazeče se specifickými potřebami na komunikaci a provádění studijních a výzkumných aktivit v rámci zvoleného studijního oboru. Na základě předložených dokumentů specifikovaných v Metodice OU navrhnout modifikaci přijímacího řízení.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Studium studentů se specifickými potřebami se řídí Studijním a zkušebním řádem Ostravské univerzity, zejména článkem 85.

Student se specifickými potřebami úzce spolupracuje s fakultním koordinátorem při vytváření optimálních podmínek pro studium daného programu/oboru, při vytváření osobního studijního plánu.

Fakultní koordinátor spolupracuje s vedoucí/m Centra Pyramida (dále „CP“) a akademickými pracovníky, kteří vyučují SSP.

Vyučující (popř. ve spolupráci s referentem CP) poskytne studentovi se specifickými potřebami studijní materiály v podobě (pokud je to možné) odpovídající specifikům jeho potřeb. Stejný postup se uplatňuje u zadávání studijních úkolů pro domácí přípravu.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI (TUL)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na TUL zabývá **Akademická poradna a Centrum podpory**. Toto centrum nabízí studentům se speciálními potřebami konzultace v případě zdravotních problémů či omezení, komplikujících studium; speciálně pedagogickou diagnostiku SPU, funkční diagnostiku a poradenství, včetně kontinuální podpory studentů se zdravotním postižením (ZP) a speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), včetně specifických poruch učení.

Podpora je studentům na TUL poskytována v souladu se Směrnicí rektora č. 1/2015 O podpoře studentů a uchazečů se specifickými potřebami na Technické univerzitě v Liberci. (Směrnice rektora, TUL, online)

- *Směrnice rektora č. 1/2015 O podpoře studentů a uchazečů se specifickými potřebami na Technické univerzitě v Liberci*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Uchazečem/studentem se SP se rozumí jedinec se zdravotním postižením/znevýhodněním, který se hlásí ke studiu nebo již studuje na TUL a který vzhledem k vrozené nebo získané povaze svého zdravotního stavu vyžaduje modifikaci přijímacího řízení, studijních podmínek, odstranění fyzických překážek, popř. jiné zvláštní úpravy prostor univerzity za účelem optimálního průběhu studia.

Zdravotním postižením/znevýhodněním se pro účely financování uchazečů/studentů se SP rozumí zrakové, sluchové, pohybové postižení, specifická porucha učení, psychická porucha, narušená komunikační schopnost, porucha autistického spektra, či chronické somatické onemocnění, dle aktuálně platného Metodického pokynu MŠMT pro financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami.

2. organizační zajištění systému podpory

Podporu uchazečům/studentům se SP zajišťuje celouniverzitní pracoviště Technické univerzity v Liberci – Akademická poradna a centrum podpory (dále „APC“), která zajišťuje poradenské a servisní služby související se zajištěním přístupnosti studia ve spolupráci s dalšími odděleními TUL vč. fakult a ústavů. APC vede evidenci a dokumentaci uchazečů/studentů se SP.

Akademická poradna a centrum podpory je rektorátním útvar, náleží do úseku prorektora řídicího Oddělení pro rozvoj a výstavbu.

3. nástroje podpory

Student se SP má právo na úpravy průběhu studia, jejichž cílem je naplnění záměrů Pravidel MŠMT. Jedná se např. o převod studijních materiálů do elektronické podoby, tlumočení do znakového jazyka, znakovou češtinu a artikulační tlumočení, přepis výuky a simultánní zápis, studijní a osobní asistenci, prodloužení časového limitu na vypracování testů apod.

Podpora studentů se SP je realizována na základě spolupráce studenta se SP, vyučujících a APC.

TUL garantuje minimální technické a technologické zázemí a jeho přístupnost studentům se SP:

- zajištěním bezbariérových prostor nebo příslušných organizačně-technických opatření, která umožňují bariéry překonávat,
- zajištěním přiměřených úprav interiéru a mobiliáře prostor TUL včetně ubytovacích prostor,
- vybavením speciálními informačními technologiemi, které představují základní garanci technické přístupnosti studia a studijních materiálů a také objektivitu při plnění studijních povinností,
- základním technologickým vybavením pro zabezpečení standardních servisních opatření,
- zajištění přístupnosti vnitřních informačních systémů TUL.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

V přijímacím řízení TUL zohledňuje funkční dopady zdravotního postižení na komunikační možnosti uchazeče se SP v průběhu předpokládaných studijních a výzkumných aktivit.

Zohlednění specifických vzdělávacích potřeb studentů se SP při přijímacím řízení a studiu TUL je poskytováno uchazečům a studentům, kteří o to požádají a souhlasí se zpracováním osobních údajů uchazeče/studenta se SP v souladu se ZOOÚ (Zákon o ochraně osobních údajů).

Potřebu zohlednit své zdravotní postižení/znevýhodnění přikládá uchazeč k přihlášce ke studiu, nebo přímo kontaktuje studijní oddělení příslušné fakulty/ústavu, případně APC. Studijní oddělení je povinno předat informaci o podání přihlášky studenta se SP pověřenému pracovníkovi APC. Následně APC zajistí případné zohlednění v přijímacím řízení. Pro zajištění modifikace přijímacího řízení je uchazeč se SP povinen předložit vedoucímu pracovníkovi APC minimálně 1 měsíc před termínem přijímací zkoušky požadovanou dokumentaci prokazující zdravotní postižení.

TUL před přijímacím řízením provede diagnostiku/funkční diagnostiku uchazeče. Úprava podmínek při přijímací zkoušce vychází ze zařazení uchazeče do kategorie dle funkčních dopadů zdravotního postižení a stanoví předpokládané funkční dopady zdravotního postižení uchazeče se SP na komunikaci a provádění studijních a výzkumných aktivit v rámci zvoleného studijního oboru. V odůvodněných případech je možno provést diagnostiku specifických poruch učení, funkční diagnostiku studenta se SP během studia.

APC je zodpovědná za posouzení, navržení a koordinaci konkrétních servisních opatření při přijímací zkoušce.

Vedoucí příslušné katedry/ředitel ústavu je povinen spolupracovat s APC při přípravě i realizaci servisních opatření.

Studijní oddělení je povinno předat informaci o přijetí/nepřijetí studenta se SP pověřenému pracovníkovi APC neprodleně po tomto zjištění. APC následně vyzve studenta se SP ke schůzce, kde budou dojednány další náležitosti – evidence studenta se SP, informovaný souhlas studenta a podepsání dalších dokumentů.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Studenti nevidomí a slabozrací skládají zkoušky přednostně ústně, případně v Braillově písmu, zvětšeném černotisku nebo s využitím techniky, přičemž mohou zápis provádět jak manuálně, tak za pomoci příslušného zařízení. Potřebné úpravy provádí APC ve spolupráci s vyučujícím. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů se zrakovým postižením obsahují Pravidla MŠMT.

Studenti neslyšící nebo se sluchovým postižením mají nárok na písemnou formu zadání. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů se sluchovým postižením obsahují Pravidla MŠMT.

Studenti se sníženou pohyblivostí mají při výuce nárok na osobního asistenta, např. pro manipulaci s předměty osobní potřeby a sebeobsluhu. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů se sníženou pohyblivostí obsahují Pravidla MŠMT.

Studenti se specifickými poruchami učení (dále „SPU“) mohou během výuky a zkoušek využívat speciální kompenzační postupy běžné u SPU př.: využití počítače se

speciálními technologiemi. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů se specifickými poruchami učení obsahují Pravidla MŠMT.

Opatření během studia u studentů s psychickou poruchou nebo chronickým onemocněním jsou upravena Pravidly MŠMT.

UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM (UJEP)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na UJEP zabývá **Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP**. Jeho cílem je zajišťovat rovné podmínky uchazečům a studentům se specifickými potřebami, zejména pak poskytovat podporu uchazečům a studentům se SVP při výběru studijního oboru, přijímacím řízení a v průběhu celého studia. Každému studentovi nebo uchazeči jsou pak podle jeho specifických potřeb vytvořeny individuální studijní podmínky. Univerzitní centrum podpory poskytuje podporu zejména prostřednictvím standardizovaných servisních opatření, jako jsou individuální konzultace a poradenství, studijní asistence, prostorová orientace, zapisovatelský/vizualizační servis, tlumočnický servis, individuální výuka, diagnostika, režijní opatření, časová kompenzace, zpřístupnění/zpracování studijní literatury – knihovnické a informační služby a půjčování kompenzačních pomůcek a zařízení.

Podpora je studentům na UJEP poskytována v souladu se Směrnicí rektora č. 1/2015 Metodika podpory a vyrovnávání podmínek uchazečů a studentů se specifickými potřebami na UJEP. (Směrnice rektora, UJEP, online)

- *Směrnice rektora č. 1/2015 Metodika podpory a vyrovnávání podmínek uchazečů a studentů se specifickými potřebami na UJEP*

1. vymezení pojmu „dítě/žák/student se specifickými potřebami“

Uchazečem o studium/studentem se SP se rozumí uchazeč o studium/student závažně postižený pohybově, smyslově, se závažným chronickým onemocněním, popř. s psychickou poruchou nebo se specifickými poruchami učení, který vzhledem k vrozené nebo získané povaze svého zdravotního stavu vyžaduje úpravu průběhu přijímacího řízení, studijních podmínek, odstranění fyzických překážek, popř. jiné zvláštní úpravy prostor univerzity/fakulty za účelem optimálního průběhu přijímacího řízení nebo studia.

Metodika rozeznává tyto skupiny uchazečů o studium/studentů se SP:

- A. Uchazeč o studium/student se zrakovým postižením: A1. lehce zrakově postižený / uživatel zraku; A2. těžce zrakově postižený / uživatel hmatu/hlasu.
- B. Uchazeč o studium/student se sluchovým postižením: B1. nedoslýchavý / uživatel verbálního jazyka; B2. neslyšící / uživatel znakového jazyka.
- C. Uchazeč o studium/student s pohybovým postižením: C1. s postižením dolních končetin (paraplegie); C2. s postižením horních končetin (jemné motoriky).
- D. Uchazeč o studium/student se specifickou poruchou učení.
- E. Uchazeč o studium/student s psychickou poruchou (včetně poruch autistického spektra a narušené komunikační schopnosti) nebo s chronickým somatickým onemocněním.

Uchazeč o studium/student se souběhem zdravotních postižení může být zařazen do několika z výše uvedených kategorií.

2. organizační zajištění systému podpory

Služby pro uchazeče o studium/studenty se SP zajišťuje Univerzitní centrum podpory pro studenty se specifickými potřebami UJEP (dále jen „Univerzitní centrum podpory“), web: bezbarier.ujep.cz.

Univerzitní centrum podpory poskytuje v souvislosti se zpřístupňováním studia uchazečům o studium/studentům se SP konzultační a poradenské služby i pro akademické pracovníky a další zaměstnance UJEP.

Činnost Univerzitního centra podpory se řídí Organizačním řádem Univerzitního centra podpory pro studenty se specifickými potřebami UJEP.

Univerzitní centrum podpory při své činnosti úzce spolupracuje s jednotlivými fakultami UJEP, příp. dalšími pracovišti UJEP.

3. nástroje podpory

Univerzita/fakulta zajišťuje technické a technologické zázemí přijímacího řízení/studia a jeho přístupnost uchazečům o studium/studentům se SP v míře, která je přiměřená technickým a finančním možnostem univerzity/fakulty.

Univerzita/fakulta dbá zejména o:

- zajištění bezbariérových prostor nebo příslušných technicko-organizačních opatření,
- zajištění základních úprav interiéru a mobiliáře pracovních prostor univerzity/fakulty,
- zajištění přístupnosti informačních systémů univerzity/fakulty, které jsou prostředky výuky a které současně představují základní garanci technické přístupnosti studijních materiálů a také objektivitu při plnění studijních povinností a hodnocení studijních výsledků,
- zajištění základního technologického vybavení pro zajištění standardu servisních služeb uchazečům o studium/studentům se SP.

4. pravidla průběhu přijímacího řízení

Zohlednění specifických potřeb uchazečů se SP při přijímacím řízení je poskytováno těm uchazečům, kteří o to písemně požádají a kteří souhlasí se zpracováváním svých zdravotních a osobních údajů.

Potřebu zohlednit zdravotní postižení/znevýhodnění uvádí uchazeč se SP v elektronické nebo písemné přihlášce ke studiu nebo přímo kontaktuje Univerzitní centrum podpory. Po uplynutí termínu pro podání přihlášek ke studiu zašle Univerzitnímu centru podpory pověřený pracovník Centra informatiky UJEP soupis uchazečů, kteří v elektronické přihlášce uvedli potřebu zohlednění zdravotních specifík. V případě písemné přihlášky tak učiní studijní oddělení nebo referát příslušné fakulty UJEP.

Uchazeče se SP, který vyjádřil potřebu zohlednit zdravotní postižení/znevýhodnění, kontaktuje Univerzitní centrum podpory, které si od něj vyžádá doklady podle čl. 5 odstavce 5 této směrnice. V případě, že fakulta pořádá písemné nebo ústní přijímací zkoušky, vyzve Univerzitní centrum podpory uchazeče o studium k vyplnění závazné Žádosti o úpravu průběhu přijímacího řízení.

Uchazeč se SP uvede v Žádosti potřebné údaje o svých specifických potřebách a upřesní povahu a rozsah potřeb na úpravu přijímacího řízení. Součástí Žádosti je písemný

informovaný souhlas uchazeče se SP poskytnutý v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Podmínky pro uchazeče se SP nezbytné pro realizaci přijímacího řízení zajišťuje, dle svých možností, příslušná fakulta, na kterou uchazeč se SP podal přihlášku. Univerzitní centrum podpory fakultě zapůjčí potřebné kompenzační pomůcky nezbytné pro realizaci přijímacího řízení, pokud jimi disponuje, případně poskytne nebo zprostředkuje konzultaci či odborné poradenství.

Univerzitní centrum podpory ve spolupráci s příslušným proděkanem pro studium projedná úpravu průběhu přijímacího řízení dle specifických potřeb uchazeče. Přitom dbá zásady, že navrhovaná úprava se má odchylovat od běžného postupu v co nejmenší míře. Za přípustnou úpravu průběhu přijímacího řízení se považuje např. umožnění skládat přijímací zkoušky v bezbariérově přístupné místnosti, povolení přítomnosti a asistence osobního asistenta, překládání do znakového jazyka nebo zajištění úpravy zadání do písemné formy, diktování odpovědi zapisovateli, používání notebooku, pokud má uchazeč postižení rukou nebo zraku, a jiné individuální úpravy, které vyplývají ze zdravotního postižení/znevýhodnění uchazeče. Při přípravě a realizaci upraveného průběhu přijímacího řízení je žádoucí, aby fakulta úzce spolupracovala s Univerzitním centrem podpory.

Univerzitní centrum podpory zprostředkuje před vlastním přijímacím řízením diagnostiku uchazeče, při níž se praktickým způsobem ověří dopad lékařské nebo psychologické diagnózy na komunikaci uchazeče při aktivitách nezbytných pro studium zvoleného oboru, a současně ověří minimální kompetence uchazeče v souvislosti s kvalitativními možnostmi poskytovaných služeb.

Uchazeč se SP je přijat ke studiu za předpokladu, že splnil podmínky přijímacího řízení stanovené příslušnou fakultou k přijetí do studia.

O přijetí uchazeče se SP do studia informuje příslušné studijní oddělení nebo referát proděkana pro studium a Univerzitní centrum podpory. Univerzitní centrum podpory zašle uchazeči se SP, který uspěl v přijímacím řízení, informace o možnostech úprav podmínek studia na příslušné fakultě, informace o službách Univerzitního centra podpory a kontakty na příslušná pracoviště.

V souladu se studijním a zkušebním řádem UJEP/fakulty pro studium v bakalářských a magisterských programech, resp. studijním a zkušebním řádem UJEP/fakulty pro studium v doktorských studijních programech, je přijatý uchazeč se SP povinen zúčastnit se zápisu do studia osobně, a to v termínu stanoveném fakultou. Pokud jednacím místnost není pro přijatého uchazeče dostupná, provede studijní oddělení nebo referát fakulty zápis do studia individuálně v jiných vyhovujících prostorách.

5. studijní podmínky v průběhu studia

Studenti nevidomí a slabozrací skládají písemné zápochty/zkoušky v Braillově písmu, zvětšeném černotisku, příp. s využitím techniky, přičemž mohou zápis provádět jak manuálně, tak za pomoci příslušného zařízení. Potřebné úpravy provádí Univerzitní centrum podpory ve spolupráci s vyučujícím. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů se zrakovým postižením obsahuje Metodický standard MŠMT.

Studenti neslyšící nebo se sluchovým postižením mají nárok u zápochtů/zkoušek na písemnou formu zadání. Neslyšící studenti mají nárok v průběhu výuky a zkoušek/zápochtů na tlumočení do znakového jazyka. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů se sluchovým postižením obsahuje Metodický standard MŠMT.

Studenti se sníženou pohyblivostí mají během výuky a zápochtů/zkoušek nárok na osobního asistenta, např. pro manipulaci s předměty osobní potřeby a sebeobsahu. Veškerá další servisní opatření upravující podmínky studia studentů s pohybovým postižením obsahuje Metodický standard MŠMT.

Studenti se specifickými poruchami učení mohou během výuky a u zápochtů/zkoušek využívat speciální kompenzační postupy běžné u specifických poruch učení, např. počítače se speciálními technologiemi, a mohou si volit formu zkoušení (ústně – písemně) s tím, že zvolená forma je platná i pro jejich případné opravné termíny.

4.2 Rozhovory s vedoucími pracovníky

Výzkumným vzorkem pro potřeby obsahové analýzy bylo deset veřejných vysokých škol a jejich center pro podporu studentů se speciálními potřebami. V rámci rozhovorů, které dokreslují aktuální situaci, byly osloveny tyto veřejné vysoké školy:

- Masarykova univerzita Brno (MU)
- České vysoké učení technické v Praze (ČVUT)
- Vysoké učení technické v Brně (VUT)
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP)
- Univerzita Karlova (UK)

Výše zmíněné veřejné vysoké školy, potažmo jejich poradenská centra pro studenty se speciálními potřebami byly osloveny s žádostí o rozhovory v průběhu února a března roku 2018, v tomto období také probíhala jednání s konkrétními vedoucími pracovníky jednotlivých poradenských center.

Rozhovory byly vedeny dle předem stanovených otázek tak, aby dokreslovaly aktuální situaci, se kterou se jednotlivé vysoké školy v současnosti potýkají:

1. Kterými dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami se Vaše škola řídí?
2. Jak je nastaven systém podpory pro tyto studenty?
3. Kolik studentů se speciálními potřebami Vaše škola nyní eviduje?
4. Se kterými typy postižení se setkáváte?
5. Kolik odborných asistentů je u Vás nyní zaměstnáno?
6. Eviduje Vaše škola úspěšnost při absolvování studia studentů se speciálními potřebami?
7. Pokud ano, jaká je procentuální úspěšnost studentů se speciálními potřebami při absolvování studia?
8. Zaměřuje se Vaše škola na zpětnou vazbu od studentů se speciálními potřebami v případě jejich neúspěšného absolvování studia?
9. Vnímáte mezi zákony a Vašimi vnitřními předpisy nějaký rozpor?
10. Pokud ano, co by se mohlo/mělo případně změnit/upravit?

MASARYKOVA UNIVERZITA BRNO (MU)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na MU zabývá **Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás**.

Rozhovor byl veden s vedoucím studijního oddělení Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás RNDr. Jiřím Peclem, Ph.D.

- *Kterými dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami se Vaše škola řídí?*

Především jsou to směrnice MU č. 8/2014 Zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením a č. 9/2014 O studiu osob se specifickými nároky na Masarykově univerzitě, které navazují na Studijní a zkušební řád Masarykovy univerzity.

Co se týče poskytování servisu studentům tak MU disponuje vnitřní metodikou, která by se dala nazvat jako Standardy pro tlumočení a přepis (pro sluchově postižené), ve které nalezneme informace organizačního typu, ale také např. etický kodex – tato metodika není oficiálním dokumentem, který by škola vydala, ale slouží jako podpůrný materiál pro odborné asistenty. MU dále dodržuje povinné vnější normy, jako je např. vyhláška o bezbariérovosti, přístupnost dokumentů a další strategické a koncepční dokumenty, které garantuje MŠMT.

- *Jak je nastaven systém podpory pro tyto studenty?*

V roce 1999 vznikalo Středisko pro pomoc zrakově postižením studentům, ze kterého později vzniklo Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky (původně pro pár studentů). Později se ukázalo, že bude lepší vybudovat celouniverzitní servisní pracoviště neakademického charakteru, které patří v současné době pod rektorát. Teiresiás má vlastní studijní oddělení, která má vlastní práva organizovat vyučování studentů se specifickými potřebami a rozhodovat o míře jejich podpory. Středisko dává doporučení (návrh) na individuální přístup ke studentovi. Toto doporučení poté schválí děkan fakulty (a vydá oficiální rozhodnutí), které studentovi přiznává specifické nároky a jejich podobu.

Historicky, první směrnice zabývající se vzděláváním studentů s handicapem vznikla v roce 2003. Tato směrnice reflektovala specifické nároky podle druhu postižení a byla nejvíce přizpůsobena studentům se zrakovým postižením, kteří na začátku hráli prim.

V roce 2011 se poprvé objevila Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT – v té době byly připravovány směrnice dle metodického pokynu MŠMT. V roce 2011 se také MU zúčastnila projektu ExpIn⁴, jehož cílem bylo vytvořit síť expertních pracovišť na vysokých školách poskytujících praktický servis osobám se specifickými nároky v oblasti terciálního vzdělávání, odborné práce a výzkumu. Na základě těchto aktivit byla v roce 2014 vydána novela obou výše uvedených směrnic, ve kterých je systém podpory konkrétně popsán.

- *Kolik studentů se speciálními potřebami Vaše škola nyní eviduje?*

V současné chvíli je na všech fakultách MU kolem 600 studentů se speciálními potřebami. Ne každý ale splňuje podmínky uvedené v Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT. V letošním roce bylo MŠMT vykázáno kolem 450 studentů se specifickými nároky.

- *Se kterými typy postižení se setkáváte?*

Jsou to určitě zrakově a sluchově postižení studenti, pohybově postižení a studenti se specifickými poruchami učení. Postupem času zrakově a sluchově postižených studentů ubývá, zhruba od roku 2011 značně přibývá studentů se specifickými poruchami učení – v současné době je to také nejpočetnější skupina na většině škol. Tuto skutečnost můžeme prisuzovat i k tomu, že většina vysokých škol již nabízí poměrně slušné zázemí pro studenty se specifickými nároky - ti mají tedy na výběr, na kterou školu se budou hlásit.

- *Kolik odborných asistentů je u Vás nyní zaměstnáno?*

Na stránkách www.muni.cz jsou tyto informace dostupné – jedná se o cca 53 zaměstnanců⁵, z nich má necelá polovina celý úvazek. Počet asistentů je třeba neustále přizpůsobovat tomu, kolik studentů s jednotlivými typy postižení na fakultách právě studuje.

⁴ Síť expertních pracovišť k zajištění inkluze v terciálním vzdělávání.

⁵ Na stránkách www.muni.cz je k 5. 4. 2018 uvedeno 37 zaměstnanců a 65 externích pracovníků.

- *Eviduje Vaše škola úspěšnost při absolvování studia studentů se speciálními potřebami? Pokud ano, jaká je procentuální úspěšnost studentů se speciálními potřebami při absolvování studia?*

Evidujeme, kteří studenti studium absolvují, ale z počtu studentů, kteří jsou na různých fakultách nelze zpracovat relevantní statistiku. S většinou studentů se ale známe osobně, máme tedy přehled o tom, kdo absolvoval a kdo skončil a proč. Pro sledování úspěšnosti studentů máme tedy veškeré podklady, ale konkrétní procenta nevíme, nebylo by to korektní s ohledem na vzorek studentů na různých fakultách.

- *Zaměřuje se Vaše škola na zpětnou vazbu od studentů se speciálními potřebami v případě jejich neúspěšného absolvování studia?*

S většinou studentů se známe osobně a snažíme se primárně řešit preventivě potenciální studijní neúspěšnost a máme na to různé „páky“ – např. institut individuálního studijního plánu, tzn., že pokud víme, že je někdo nevidomý na fakultě informatiky, není v jeho silách zvládnout studium za tři roky. Stanovíme mu tedy individuální plán výuky a s ohledem na předešlé studenty víme, že bude potřebovat čtyři, čtyři a půl roku a podle toho mu jsou upravovány např. poměry získaných kreditů či rozvržení předmětů apod.

- *Vnímáte mezi zákony a Vašimi vnitřními předpisy nějaký rozpor? Pokud ano, co by se mohlo/mělo případně změnit/upravit?*

Velmi nám pomohlo zapojení do AP3SP⁶, díky níž se školy mohly podílet na tvorbě a změnách metodického pokynu MŠMT (Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám) a uzpůsobit si do značné míry svým potřebám.

Co se týče rozporu, tak např. ve školském zákoně nebo zákoně o znakové řeči je uvedeno, že neslyšící osoby, potažmo studenti mají na něco nárok. Zatímco na střední škole ředitel přijme tlumočníka a ten je zaplacen z prostředků kraje či MŠMT, tak na vysokých školách je potřeba plnit požadavky uvedené v Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT, ale pokud se škola přihlásí o své nároky, mnohdy se stane, že přestože splnila veškeré požadavky a povinnosti, dostane z rozpočtové položky MŠMT jen např. 2/3 a se zbytkem se musí vypořádat sama.

⁶ Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE (ČVUT)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na ČVUT zabývá **Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT – ELSA**.

Rozhovor byl veden s vedoucí střediska Mgr. Barborou Čalkovskou.

- *Kterými dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami se Vaše škola řídí?*

Škola se řídí, vyjma zákonů a koncepčních a strategických dokumentů MŠMT, především Metodickým pokynem č. 1/2016 o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT, vydaný prorektorem pro studium, který je přílohou Studijního a zkušebního řádu ČVUT.

Středisko dále disponuje vnitřní metodikou s názvem Interní a organizační pravidla (INOP), kde jsou popsány role, práva a povinnosti jednotlivých pracovníků střediska a Metodikou servisních opatření pro studenty se specifickými potřebami.

- *Jak je nastaven systém podpory pro tyto studenty?*

Středisko ELSA je pokračovatelem dvou původně samostatných pracovišť ČVUT, která se v minulosti zabývala podporou studentů s hendikepem. Byla to především TEREZA, centrum pro podporu vysokoškolského studia zrakově postižených studentů, působící na katedře matematiky Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské (FJFI), vybudované v rámci projektu TEMPUS pod vedením doc. Jana Mareše už v roce 1992 a úspěšně plnící své poslání po dobu dvaceti let. Druhým pracovištěm byla Handicap poradna, součást Centra informačních a poradenských služeb (CIPS), působící na univerzitě od roku 2007 a zaměřující se na studenty s jiným než zrakovým postižením.

Od 1. 7. 2012 byla obě pracoviště, TEREZA i Handicap poradna, integrována do nově vzniklého Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ELSA, pracoviště Rektorátu ČVUT, odboru pro studium a studentské záležitosti. ELSA je tedy celouniverzitní pracoviště neakademického charakteru, které spadá pod Rektorát ČVUT.

V souvislosti s centralizací systému podpory studentů se specifickými potřebami a tím i vznikem Střediska ELSA byl poté vytvořen Metodický pokyn, který je pravidelně

aktualizován a který reflektuje potřeby studentů se specifickými potřebami a kde je podrobně popsán systém nastavení podpory pro tyto studenty.

Středisko ELSA poskytuje studentům také „preventivní“ podporu, jejíž součástí je komunikace s vyučujícími či vedoucími praxe a jejich průprava v oblasti poskytování podpory studentovi se speciální potřebou, čímž se snaží eliminovat riziko nepochopení obou zúčastněných stran.

- *Kolik studentů se speciálními potřebami Vaše škola nyní eviduje?*

V současné době univerzita eviduje celkem 146 studentů se specifickými potřebami, dle Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT vykazuje 88 studentů se specifickými potřebami.

- *Se kterými typy postižení se setkáváte?*

Univerzita se potýká se všemi typy postižení, jedná se o zrakově postižené studenty, sluchově postižené, pohybově postižené, studenty s poruchami autistického spektra, studenty s psychickým onemocněním či chronickým somatickým onemocněním a především studenty se specifickými poruchami učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie či logopedické vady).

- *Kolik odborných asistentů je u Vás nyní zaměstnáno?*

Ve středisku je zaměstnáno 5 lidí (ne všichni jsou na plný úvazek), kteří jsou v případě potřeby schopni osobní asistenci poskytnout. Dále jsou to osoby, které jsou schopny po odborné stránce zajistit poskytování některých specifických služeb, jako např. osobní asistenci, tlumočení do znakového jazyka či diagnostika SPU, ti jsou pak dle potřeby poptávány z externích zdrojů, pokud nemůže být kapacitně zajištěno v rámci střediska.

- *Eviduje Vaše škola úspěšnost při absolvování studia studentů se speciálními potřebami? Pokud ano, jaká je procentuální úspěšnost studentů se speciálními potřebami při absolvování studia?*

Univerzita si statistiku nevede.

- *Zaměřuje se Vaše škola na zpětnou vazbu od studentů se speciálními potřebami v případě jejich neúspěšného absolvování studia?*

Přestože studenti podepisují tzv. Dohodu o poskytování služeb, ve které je vysloveně uvedeno, že mají povinnost neprodleně informovat o ukončení studia, bohužel se tak neděje a nelze se tedy ani zaměřit na důvody ukončení studia. O ukončení studia se středisko může dozvědět ve chvíli, kdy studenti například přijdou vrátit asistenční pomůcky.

- *Vnímáte mezi zákony a Vašimi vnitřními předpisy nějaký rozpor? Pokud ano, co by se mohlo/mělo případně změnit/upravit?*

Rozpor jako takový středisko nevnímá, problém ale může nastat při splňování povinných náležitostí, jako je garance minimálního technického a technologického zázemí a jeho přístupnosti studentům se specifickými potřebami či garance poskytování služeb uspokojujících specifické potřeby a nároky studentů se specifickými potřebami, které jsou stanoveny v Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám v případě nedostačujícího finančního zajištění.

ČVUT je taktéž členem AP3SP, díky níž se může podílet na tvorbě a změnách metodického pokynu MŠMT (Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám) a na sjednocování postupů s dalšími univerzitami při zajištění podpory studentů se specifickými potřebami.

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ (VUT)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na VUT zabývá **Poradenské centrum VUT Alfons**, které je součástí Institutu celoživotního vzdělávání VUT v Brně.

Rozhovor byl veden s vedoucí Poradenského centra VUT Alfons MUDr. Zdeňkou Zígalovou.

- *Kterými dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami se Vaše škola řídí?*

Podpora je studentům na VUT poskytována v souladu se Směrnicí č. 11/2017 Uchazeči a studenti se specifickými potřebami na VUT v Brně.

- *Jak je nastaven systém podpory pro tyto studenty?*

Poradenské centrum Alfons adaptuje přijímací řízení uchazečům ke studiu. Následuje adaptace studentů, vždy jednotlivě na daný akademický rok s nutností doložit potřebné dokumenty. Podpora je studentům na VUT poskytována v souladu se Směrnicí č. 11/2017 Uchazeči a studenti se specifickými potřebami na VUT v Brně. (Směrnice, VUT, online)

Poradenské centrum Alfons také disponuje Příručkou pro uchazeče o studium a studenty se specifickými vzdělávacími potřebami, která byla vytvořena v rámci projektu „InTeg – Integrační centrum podpory a poradenství na VUT v Brně“. Cílem tohoto celouniverzitního projektu bylo vytvořit systematickou koncepci podpory a poradenství ve vztahu k potřebám studentů se specifickými vzdělávacími potřebami napříč všemi strukturami VUT v Brně. V příručce lze najít informace o tom, jakým způsobem je zajištěno zohlednění specifických potřeb při přijímací zkoušce a při následném studiu. Příručka také obsahuje soupis informací o nabízených službách i popis jejich organizačního zajištění.

- *Kolik studentů se speciálními potřebami Vaše škola nyní eviduje?*

V současné době Poradenské centrum Alfons eviduje 174 studentů se specifickými potřebami.

- *Se kterými typy postižení se setkáváte?*

Zrakové, sluchové a pohybové postižení, specifické poruchy učení, poruchy autistického a neautistického spektra, psychická onemocnění a chronická somatická onemocnění.

- *Kolik odborných asistentů je u Vás nyní zaměstnáno?*

V současné době je v Poradenském centru Alfons zaměstnáno sedm pracovníků (vedoucí poradenského centra/koordinátor služeb pro uchazeče a studenty se sluchovým postižením, pohybovým postižením a chronickým somatickým postižením, koordinátor služeb pro uchazeče a studenty se zrakovým postižením, poruchami učení, poruchami autistického spektra a narušenými komunikačními schopnostmi, koordinátor služeb pro studenty s psychickým onemocněním, koordinátor přepisovatelského servisu, koordinátor

tlumočnického přepisu, lektor technických kompenzačních pomůcek a terapeut EEG Biofeedback⁷).

- *Eviduje Vaše škola úspěšnost při absolvování studia studentů se speciálními potřebami? Pokud ano, jaká je procentuální úspěšnost studentů se speciálními potřebami při absolvování studia?*

V současné době je screening úspěšnosti a neúspěšnosti studentů se specifickými potřebami zahájen.

- *Zaměřuje se Vaše škola na zpětnou vazbu od studentů se speciálními potřebami v případě jejich neúspěšného absolvování studia?*

V září minulého roku byl na půdě VUT Brno zahájen projekt MOST – Moderní a otevřené studium techniky, jehož cílem je mimo jiné rozvíjet nástroje pro prevenci studijní neúspěšnosti studentů a zvýšení efektivity a dostupnosti podpůrných a asistenčních služeb pro studenty se SVP a znevýhodněné studenty.

- *Vnímáte mezi zákony a Vašimi vnitřními předpisy nějaký rozpor? Pokud ano, co by se mohlo/mělo případně změnit/upravit?*

Poradenské centrum Alfons neustále pracuje v rámci asociace AP3SP na změnách v metodice, což efektivně řeší veškeré možné předcházení rozporů či nejasností.

UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM (UJEP)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na UJEP zabývá **Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP.**

Rozhovor byl veden se zastupujícím vedoucím centra Mgr. Vladimírem Řáhou.

- *Kterými dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami se Vaše škola řídí?*

Univerzitní centrum podpory pro studenty se specifickými potřebami se řídí Metodickým standardem zajišťováním studia studentů se specifickými potřebami vydaným MŠMT pro rok 2018 aktuálně č.j. MSMT – 1251/2018-2, ze kterého vychází Směrnice

⁷ EEG Biofeedback je terapeutická metoda založená na principu operantního podmiňování a učení obecně.

rektora č. 1/2015 Metodika podpory a vyrovnávání podmínek uchazečů a studentů se specifickými potřebami na UJEP.

- *Jak je nastaven systém podpory pro tyto studenty?*

Systém podpory studentů se specifickými potřebami se řídí dle Metodického standardu zajišťování studia studentů se specifickými potřebami vydaným MŠMT pro rok 2018 aktuálně č.j. MSMT – 1251/2018-2, ze kterého vychází Směrnice rektora č. 1/2015 Metodika podpory a vyrovnávání podmínek uchazečů a studentů se specifickými potřebami na UJEP, ve které je systém podpory detailně popsán.

Univerzitní centrum podpory pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami vzniklo v rámci projektu hrazeného z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, přičemž nastavení systému podpory bylo jednou z klíčových aktivit. Součástí tohoto projektu bylo také vytváření a zlepšení přístupnosti studijního prostředí na univerzitě pro studenty se speciálními potřebami. V rámci tohoto projektu tedy došlo k optimalizaci podmínek umožňujících jejich studium, včetně zajištění podpůrných služeb ze strany univerzity.

- *Kolik studentů se speciálními potřebami Vaše škola nyní eviduje?*

K 31. 10. 2017 evidovala Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem celkem 48 studentů se specifickými potřebami.

- *Se kterými typy postižení se setkáváte?*

Dle kategorie studentů se specifickými potřebami evidujeme studenty se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, s pohybovým postižením, studenty se specifickými poruchami učení, s poruchou autistického spektra a jinými obtížemi.

- *Kolik odborných asistentů je u Vás nyní zaměstnáno?*

V projektu „U21“ Univerzita 21. století - Kvalitní, moderní a otevřená instituce v klíčové aktivitě (KA07) Poradenské centrum UJEP, je zaměstnáno 6 specialistů, kteří se aktivně věnují studentům se specifickými potřebami na UJEP. Dále se studentům se specifickými potřebami věnuje 8 fakultních koordinátorů, a další zaměstnanci např. studijní referentky jednotlivých kateder, akademičtí pracovníci či pracovníci ve Vědecké knihovně.

- *Eviduje Vaše škola úspěšnost při absolvování studia studentů se speciálními potřebami? Pokud ano, jaká je procentuální úspěšnost studentů se speciálními potřebami při absolvování studia*
Neeviduje.
- *Zaměřuje se Vaše škola na zpětnou vazbu od studentů se speciálními potřebami v případě jejich neúspěšného absolvování studia?*

ANO, nejčastějším důvodem je špatná volba oboru. Aktuálně je tato problematika řešena v klíčové aktivitě 07 Poradenské centrum UJEP v projektu „U21“ Univerzita 21. století - Kvalitní, moderní a otevřená instituce. Tento projekt byl zahájen 1. 5. 2017, kdy pomocí týmu specialistů univerzita pomáhá uchazečům se specifickými potřebami již s volbou vhodného oboru, modifikací přijímacího řízení atd. Po úspěšném přijetí na UJEP studentům se specifickými potřebami dále tým specialistů pomáhá v průběhu studia na UJEP. Dosud nejsou zpracované finální analýzy úspěšnosti/neúspěšnosti studia u studentů se specifickými potřebami na UJEP, jelikož projekt běží teprve od 1. 5. 2017 a vyhodnocení bude po ukončení akademického roku tj. cca podzim 2018.

- *Vnímáte mezi zákony a Vašimi vnitřními předpisy nějaký rozpor? Pokud ano, co by se mohlo/mělo případně změnit/upravit?*

Univerzita a centrum podpory pro studenty se specifickými potřebami se řídí dle Metodického standardu zajišťování studia studentů se specifickými potřebami vydaným MŠMT pro rok 2018 aktuálně č.j. MSMT – 1251/2018-2. Univerzita je členem AP3SP, která se právě aktivně podílela na aktuálním znění tohoto Metodického standardu, spolupracuje aktivně v této problematice s MŠMT. Změny či úpravy aktivně řeší s pomocí vedení UJEP, AP3SP a MŠMT.

UNIVERZITA KARLOVA (UK)

Podporou studentů se speciálními potřebami se na UK zabývá **Kancelář pro studenty a zaměstnance se speciálními potřebami**.

Rozhovor byl veden s vedoucím Kanceláře pro studenty a zaměstnance se speciálními potřebami Mgr. Pavlem Buriánkem.

- *Kterými dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami se Vaše škola řídí?*

Univerzita Karlova se řídí Opatřením rektora č. 23/2017 Standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově.

Dále dodržuje povinné vnější normy, jako jsou strategické a koncepční dokumenty MŠMT a zákony.

- *Jak je nastaven systém podpory pro tyto studenty?*

Informační, poradenské a sociální centrum UK (tehdy ještě pod názvem Informačně-poradenské centrum UK) vzniklo v roce 1996 jako součást Odboru pro studium a záležitosti studentů. V roce 2001 se centrum osamostatnilo a vytvořilo nový odbor v rámci rektorátu Univerzity Karlovy. V roce 2014 se změnil název centra na Informační, poradenské a sociální centrum, jehož součástí je i Kancelář pro studenty a zaměstnance se speciálními potřebami, která systém podpory pro tyto studenty ve spolupráci s fakultami a ústavy UK zajišťuje a která vytvořila systém podpory, jež se řídí postupem, který je uvedený právě v Opatření rektora č. 23/2017 Standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově.

- *Kolik studentů se speciálními potřebami Vaše škola nyní eviduje?*

V současné chvíli je na všech fakultách UK 471 studentů se speciálními potřebami. Nejvíce studentů shromažďuje filosofická fakulta a to cca 150. Univerzita eviduje nejvyšší počet studentů se specifickými poruchami učení (147) a s jinými obtížemi jako jsou chronická somatická onemocnění a psychické obtíže (136).

- *Se kterými typy postižení se setkáváte?*

Kancelář se setkává se všemi typy postižení, mezi něž patří zrakově postižení studenti (47), sluchově postižení studenti (39), tělesně postižení (53), studenti se specifickými poruchami učení (147), studenti s poruchami autistického spektra (32), studenti s jinými obtížemi (136) a studenti s kombinovaným postižením (17).

- *Kolik odborných asistentů je u Vás nyní zaměstnáno?*

V současné chvíli je Kancelář obsazena čtyřmi pracovníky s celkovým úvazkem 2,8. Na všech fakultách Univerzity Karlovy jsou pak řádově desítky lidí, kteří s Kanceláří spolupracují a do procesu podpory studenta se speciálními potřebami se v různých jeho fázích zapojují.

- *Eviduje Vaše škola úspěšnost při absolvování studia studentů se speciálními potřebami? Pokud ano, jaká je procentuální úspěšnost studentů se speciálními potřebami při absolvování studia?*

Bohužel, v současné chvíli neexistuje žádný systém, který by uměl shromažďovat relevantní data potřebná ke statickým údajům.

- *Zaměřuje se Vaše škola na zpětnou vazbu od studentů se speciálními potřebami v případě jejich neúspěšného absolvování studia?*

Panuje zde všeobecná snaha preventivně podchytit veškeré problémy spojené se studiem studentů se specifickými potřebami. Bohužel v případě, že takový student ukončí své studium a nedá o tom vědět, nelze již zpětně zjistit, z jakého důvodu.

Záměrem pro nejbližší období je oslovovat studenty se specifickými potřebami, kteří ukončili studium (ať už úspěšně či neúspěšně) dotazníkem zaměřeným na příčiny neúspěšného studia, hodnocení služeb apod.

- *Vnímáte mezi zákony a Vašimi vnitřními předpisy nějaký rozpor? Pokud ano, co by se mohlo/mělo případně změnit/upravit?*

Univerzita je zapojena do AP3SP, díky níž se mohla podílet na přípravě a novelách Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám MŠMT. Tento dokument je tedy značně podmíněn potřebám univerzity a není v něm spatřen jakýkoli rozpor.

4.3 Shrnutí vyplývající z obsahové analýzy

Vybrané vysoké školy definují pojem „student se speciálními potřebami“ jako studenta či uchazeče o studium, který vzhledem k vrozené nebo získané povaze svého zdravotního stavu vyžaduje úpravu přijímacího řízení, studijních podmínek či odstranění fyzických překážek. Většina těchto vysokých škol k definici tohoto pojmu přikládá výčet zdravotních znevýhodnění jako je zrakové a sluchové postižení, tělesné a pohybové postižení, specifické poruchy učení, poruchy autistického spektra, kombinovaná postižení a jiné obtíže (duševní poruchy, narušené komunikační schopnosti, chronická a somatická onemocnění). Veškeré vybrané vysoké školy při definování pojmu „student se speciálními potřebami“ vycházejí z Metodického standardu pro naplňování podmínek pro zabezpečení studia studentů se specifickými potřebami MŠMT, který je součástí Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám.

Organizační zajištění systému podpory pro uchazeče/studenty se speciálními potřebami je na vybraných vysokých školách zajišťováno zpravidla celouniverzitními pracovišti neakademického charakteru, které zajišťují konzultační, poradenské a servisní služby související se zajištěním přístupnosti studia ve spolupráci s dalšími fakultami, případně ústavy.

K nástrojům podpory, které garantují jednotlivá opatření, metodiky či pokyny přistupují jednotlivé vysoké školy v jejich popisu rozdílně, smysl ale zůstává u všech stejný – zajistit studentům/uchazečům se specifickými potřebami technické a technologické zázemí a jeho přístupnost.

Průběh přijímacího řízení, včetně jeho pravidel, je ve školách pojat po obsahové stránce rozdílně. Zatímco Masarykova univerzita či Univerzita Tomáše Bati popisuje průběh přijímacího řízení velmi detailně, Univerzita Karlova odkazuje na podmínky přijímacího řízení na jednotlivých fakultách a Západočeská univerzita v Plzni na podmínky stanovené zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, Statutu Západočeské univerzity v Plzni a Studijního a zkušebního řádu. Každá škola prostřednictvím svých opatření či standardů vyzývá studenty se specifickými potřebami k potvrzení zdravotního stavu vyjádřením lékaře nebo jiného odborného pracovníka. Rozdíl spočívá také ve spojení s jednotlivými poradenskými centry -

v některých případech univerzita přidělí kontaktní osobu z poradenského centra studentovi automaticky, v některých případech má uchazeč povinnost kontaktovat středisko sám.

Studijní podmínky v průběhu studia jsou na všech výše uvedených vysokých školách nastaveny tak, aby odpovídaly Metodickému standardu MŠMT. V této části opatření většina škol uvádí, na které modifikace či pomůcky má který student se specifickými potřebami nárok.

Každá vybraná vysoká škola uvedla, že je členem AP3SP (Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách), která napomáhá rozvoji a zvyšování kvality profesionálních služeb poskytovaných studentům se specifickými potřebami na vysokých školách, ostatním členům akademické obce se specifickými potřebami, dbá na dodržování standardu kvality poskytovaných služeb cílové skupině a podporuje koncept rovného přístupu ke vzdělávání. Díky této asociaci mohou vysoké školy spolupracovat na koncepčních i strategických dokumentech MŠMT společně a prosazovat tak své zájmy a potřeby podložené relevantními daty a zkušenostmi.

5 Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzovat dokumenty vztahující se ke vzdělávání osob se speciálními potřebami a komparovat nastavení systému podpory na jednotlivých vysokých školách.

Hlavním tématem této práce je zjištění přístupnosti vysokoškolského vzdělání pro studenty se speciálními potřebami a jejich šance na plnohodnotnou integraci do akademického prostředí a následného úspěšného absolvování studia na vysoké škole.

Sledovaná problematika byla popsána v teoretické části, která ve svém úvodu popisuje edukaci a rozvoj osob s handicapem, jako je tělesné postižení, zdravotní znevýhodnění, mentální postižení či vybrané poruchy psychického vývoje a také pojem inkluze a evaluace. Teoretická část této práce ve svém závěru vymezuje strategické a koncepční dokumenty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) upravující vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami.

Uvedená problematika a vymezení dokumentů vztahujících se ke vzdělávání osob se speciálními potřebami se staly základem pro stanovení výzkumných otázek, které mají reflektovat současnou situaci vzdělávání studentů se speciálními potřebami na jednotlivých vysokých školách, které byly v rámci šetření vybrány.

Výzkumným vzorkem pro potřeby obsahové analýzy bylo deset veřejných vysokých škol a jejich center pro podporu studentů se speciálními potřebami. V rámci rozhovorů, které dokreslují aktuální situaci, byly osloveny tyto veřejné vysoké školy:

- Masarykova univerzita Brno
- České vysoké učení technické v Praze
- Vysoké učení technické v Brně
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
- Univerzita Karlova

U zbývajících vybraných veřejných vysokých škol – Západočeská univerzita Plzeň, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Ostravská univerzita a Technická univerzita v Liberci bylo provedena pouze obsahová analýza vlastních opatření týkajících se úpravy vzdělávání studentů se speciálními potřebami.

Otázky, na které se výzkumné šetření snaží nalézt odpovědi:

1. Jakými dokumenty se řídí vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vysokých školách?

Výzkumné šetření vychází ze tří základních zdrojů – z analýzy koncepčních a strategických dokumentů MŠMT (Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020, Strategie vzdělávací politiky 2020, Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám, Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných), z analýzy dokumentů vztahujících se ke vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vybraných vysokých školách (opatření děkana, standardy, pokyny) a z analýzy vlastního šetření, která vychází z osobních rozhovorů s vedoucími pracovníky poradenských center pro studenty se speciálními potřebami.

2. Jak je nastaven systém podpory studentů se speciálními potřebami na jednotlivých vysokých školách?

Vybrané vysoké školy mají ve svých opatřeních jasně definované postupy a metody, kterými se podpora poskytovaná studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami řídí. Některé školy se ve svých opatřeních více odkazují na koncepční a strategické dokumenty MŠMT, některé mají vlastní systém podpory více a detailněji rozpracovaný, v zásadě ale všechny vybrané školy směřují ke stejnému cíli – poskytnout studentům se speciálními potřebami co nejvyšší míru podpory při studiu a zajistit jim technické a technologické zázemí a jeho přístupnost.

3. Sleduje se úspěšnost absolvování studia na vysoké škole studentů se speciálními potřebami?

Šetření ukázalo, že žádná z vybraných vysokých škol neevokuje úspěšnost či neúspěšnost absolvování studia studentů se speciálními potřebami. S tím také souvisí zaměření se na zpětnou vazbu, které se prokázalo jako velmi obtížné. Všechny školy ale vyjádřily svoji snahu o sběr informací v průběhu studia a zpětnou vazbu, některé na ní

začínají pracovat například v rámci projektů financovaných z evropských finančních zdrojů, jejichž cílem je i mimo jiné snaha rozvíjet nástroje pro prevenci studijní neúspěšnosti studentů.

Výzkumné šetření ukázalo, že se všechny vybrané vysoké školy tématem vzdělávání studentů se speciálními potřebami intenzivně zabývají, a to prostřednictvím celouniverzitních pracovišť neakademického charakteru, které zajišťují konzultační, poradenské a servisní služby související se zajištěním přístupu, a které studentům se speciálními potřebami poskytují podporu po celou dobu jejich studia.

Všechny výše uvedené univerzity nabízí široké spektrum podpůrných služeb a opatření, které jsou určeny zejména studentům se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, s pohybovým postižením, se specifickými poruchami učení, s chronickým onemocněním nebo oslabením, s psychickými poruchami, s narušenou komunikační schopností a s kombinovaným postižením.

Veškeré postupy a metody upravující vzdělávání studentů se speciálními potřebami na vybraných veřejných vysokých školách jsou nastaveny tak, aby odpovídaly Metodickému standardu pro naplňování podmínek pro zabezpečení studia studentů se specifickými potřebami MŠMT, který je součástí Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám a dalším koncepčním a strategickým dokumentům MŠMT.

Všechny vybrané vysoké školy vyjádřily velmi pozitivní zkušenost týkající se členství v Asociaci poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP), která napomáhá rozvoji a zvyšování kvality profesionálních služeb poskytovaných studentům se specifickými potřebami na vysokých školách, ostatním členům akademické obce se specifickými potřebami, dbá na dodržování standardu kvality poskytovaných služeb cílové skupině a podporuje koncept rovného přístupu ke vzdělávání. Díky této asociaci mohou všechny vysoké školy napříč Českou republikou spolupracovat na koncepčních i strategických dokumentech MŠMT společně a prosazovat tak své zájmy a potřeby podložené relevantními daty a zkušenostmi.

S ohledem na zjištěné poznatky navrhuji několik doporučení pro vedoucí pracovníky pracovišť, které se zabývají vzděláváním studentů se specifickými potřebami:

- dále pokračovat ve spolupráci s Asociací poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP),
- zaměřit se na evidenci úspěšnosti/neúspěšnosti studia studentů se specifickými potřebami a s tím související zpětnou vazbu,
- rozvíjet své činnosti prostřednictvím realizace projektů hrazených z evropských sociálních fondů či jiných finančních mechanismů evropského hospodářského prostoru.

Dále doporučuji Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy:

- pokračovat ve spolupráci s Asociací poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP), prostřednictvím které vysoké školy prosazují své zájmy a potřeby při přípravě koncepčních a strategických dokumentů MŠMT,
- zaměřit se na systém financování ve smyslu dostatečných prostředků uvedených v Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokých školám.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

ARMSTRONG, Michael. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-614-5

BARTOŇOVÁ, Miroslava; VÍTKOVÁ, Marie. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2007. 247 s. ISBN 978-80-7315-158-4.

BRYMAN, Alan. The Debate about Quantitative and Qualitative Research. In *Qualitative Research. Volume I*. London: SAGE Publications, 1999. s. 35-83

BÜRLI, Alois. *Sonderpädagogik international. Vergleiche, Tendenzen, Perspektiven*. Luzern: SZH, 1997. ISBN 3-908263-49-9.

ČVUT. *Metodický pokyn č. 1/2016 o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: http://www.elsa.cvut.cz/_media/files/Metodicky_pokyn_SSP_02052016.pdf

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3>

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.

HÁJKOVÁ, Vanda; STRNADOVÁ, Iva. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.

HENDL, Jan; REMR, Jiří. *Metody výzkumu a evaluace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2017. 376 s. ISBN 978-80-262-1192-1.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra; ŽÁČKOVÁ, Hana. *Metody hodnocení a tolerance dětí se specifickými poruchami učení*. Vyd. 2. Praha: D & H, 1997. 11 s.

KIRKPATRICK, Donald, L. a James D. KIRKPATRICK. *Evaluating Training Programs: The Four Levels. 3rd. Edition. San Francisco: Berrett-Koehler Publishing, 2006. ISBN 1-57675-348-4.*

KOCUROVÁ, Marie. *Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy. Vyd. 1. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. 416 s. ISBN 80-86473-23-6.*

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická evaluace: hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 166 s. ISBN 80-210-1333-8.*

ROGERS, Glyn; BADHAM, Linda. Evaluation in the management cycle. In: Bennett, N. (ed): *Improving educational management through research and consultancy. London: Paul Chapman Publishing Ltd., 1994. ISBN 1-85396-277-5.*

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dyslexie: specifické poruchy čtení. 3. uprav. a rozšíř. vyd. Jinočany: H & H, 1995. 269 s. ISBN 80-85787-27-X.*

McBRIDE, R. Úvod do kvalitativního výzkumu. In: *Průvodce pro učitele. Liberec: Pedagogická fakulta TUL, 1995. ISBN 80-7083-183-9.*

Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize. Praha, ÚZIS ČR 2014.

MU. *Směrnice MU č. 8/2014 Zajištění přístupnosti Masarykovy univerzity pro osoby se zdravotním postižením. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: https://www.muni.cz/do/mu/Uredni_deska/Predpisy_MU/Masarykova_univerzita/Smernice_MU/SM08-14/Smernice_MU_8-2014.pdf*

MU. *Směrnice MU č. 9/2014 O studiu osob se specifickými nároky na Masarykově univerzitě. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/mu/Uredni_deska/Predpisy_MU/Masarykova_univerzita/Smernice_MU/SM09-14/Smernice_MU_9-2014.pdf*

OU. *Metodika podpory a vyrovnávání podmínek při studiu studentům se specifickými potřebami na Ostravské univerzitě. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: http://dokumenty.osu.cz/pyramida/SmR_234-2016-p1.pdf*

OU. *Směrnice rektora č. 234/2016 – Podpora uchazečům a studentům se specifickými potřebami na Ostravské univerzitě*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: http://dokumenty.osu.cz/pyramida/SmR_234-2016-1.pdf

Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám. [online]. [cit. 2018-29-3]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/pravidla-pro-poskytovani-prispevku-a-dotaci-verejnym-vysokym-5>

RÝDL, Karel., et al. *Sebehodnocení školy: Jak hodnotit kvalitu školy*. 1. vyd. Praha: Agentura STROM, 1998. ISBN 80-86106-04-7.

SEBEROVÁ, Alena. MALČÍK, Martin. *Autoevaluace školy – od teorie k praxi a výzkumu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 136 s. ISBN 978-80-7368-759-5

SLAVÍKOVÁ, Lenka., a kol. *Řízení pedagogického procesu*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2002.

Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/digistrategie.pdf

Strategie vzdělávací politiky 2020. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

ŠÁMALOVÁ, Kateřina. *Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 161 s. ISBN 978-80-246-3469-2.

TROJAN, Václav, et al. *Pedagogický proces a jeho řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 90 s. Řízení školy. ISBN 978-80-7478-539-9.

TUL. *Směrnice rektora č. 1/2015 O podpoře studentů a uchazečů se specifickými potřebami na Technické univerzitě v Liberci*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://apc.tul.cz/wp-content/uploads/2015/02/Směrnice-rektora-č.-1-.2015-O-podpoře-studentů-a-uchazečů-se-specifickými-potřebami-na-Technické-univerzitě-v-Liberci.pdf>

UJEP. *Směrnice rektora č. 1/2015 Metodika podpory a vyrovnávání podmínek uchazečů a studentů se specifickými potřebami na UJEP*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: http://bezbarier.ujep.cz/wp-content/uploads/2014/08/SR-1_2015.pdf

UK. *Opatření rektora 23/2017 Standardy podpory poskytované studentům a uchazečům o studium se speciálními potřebami na Univerzitě Karlově*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: https://www.cuni.cz/UK-8144-version1-or_23_2017.pdf

UP. *Směrnice rektora B3-14/4-SR Studenti a uchazeči se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://cps.upol.cz/wp-content/uploads/2017/09/SRB3-14-4.pdf>

UP. *Statut Centrum podpory studentů se specifickými potřebami*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://cps.upol.cz/wp-content/uploads/2017/09/HNB1-12-2.pdf>

UTB. *Metodický pokyn k realizaci podpory uchazečů a studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/o-univerzite/smernice-rektora>

UTB. *Směrnice rektora č. 12/2015 Podpora uchazečů a studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/file/51297/>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012, 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

VAŠŤATKOVÁ, Jana. *Úvod do autoevaluace školy*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, 36 s. ISBN 80-244-1422-8.

VUT. *Úplné znění směrnice č. 11/2017 Uchazeči a studenti se specifickými potřebami na VUT*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <https://www.vutbr.cz/uredni-deska/vnitri-predpisy-a-dokumenty/-d141841/uplne-zneni-smernice-c-11-2017-p147551>

Vyhláška MŠMT ČR č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasaka-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi>

VEBER, Jaromír. *Management: základy, prosperita, globalizace*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2003. 700 s. ISBN 80-7261-029-5.

VYSOKAJOVÁ, Margerita. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000. 139 s. ISBN 80-2460-057-9.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/zakon-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním a středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2017-do-31-8-2018>

ZČU. *Minimální standardy poskytované uchazečům o studium a studentům se specifickými potřebami (SP) na Západočeské univerzitě v Plzni – Metodika*. [online]. [cit. 2018-15-1]. Dostupné z: https://www.zcu.cz/pracoviste/ipc/poradenstvi-pro-studenty-se-specifickymi-potrebami/zakladni_informace/